Barsi Erzsébet

Hálóról hazát. Az internet mint Európa kapuja a latin-amerikai bevándorlók számára

Bevezetés

A globális információs társadalomban a migráció a gazdasági, demográfiai és társadalmi struktúrák egyik fontos tényezője. Az elmúlt évtized eseményei azonban arra hívják fel a figyelmet, hogy a jelenleg alkalmazott bevándorlási politikák és integrációs stratégiák nem alkalmasak az egyre gyorsabb ütemű és nagyobb kiterjedésű migrációs mozgások és azok következményeinek effektív kezelésére. A bevándorlás hatékonyabb szabályozása megkívánja a migráció okainak, valamint a migránsok identitását alakító tényezők alapos ismeretét. Ennek egyik, eddig viszonylag keveset tárgyalt eleme az információs és kommunikációs technológia valamint a migráció kapcsolatának kérdése.

Kutatásom során különösen arra voltam kíváncsi, hogy az Internet milyen új módokon segíti a migránsokat az új haza keresésében, illetve a letelepedés során. Így találtam rá az online migrációs iparnak arra a stratégiájára, melynek lényege, hogy profitorientált honlapjait közösségi alkalmazásokkal bővíti, melynek köszönhetően a migráció élethelyzetében osztozó személyek felvehetik a kapcsolatot, és segítséget kérhetnek egymástól.

Mielőtt azonban rátérnék ennek a relatíve új jelenségnek az elemzésére, az első fejezetben röviden áttekintem az IKT és migráció kapcsolatáról eddig született elméletek legfontosabb pontjait, majd a második fejezetben az online migrációs honlapok tipológiája mentén bemutatom a bevándorlásból profitáló vállalkozások Interneten születő új szegmenseit, illetve módosulásait. Ezek után veszem közelebbről szemügyre a kapcsolati tőke mint termék stratégiát, amelyet a latin-amerikaiak európai migrációjának kontextusában mutatok be.

I. fejezet
A nemzetközi migrációs folyamatok vizsgálata az információs társadalom kontextusában

1. Migrációs folyamatok a globális információs társadalomban

A 20. század második felében a helyi közösségek és nemzeti gazdaságok globális hálózatokba kapcsolódása következtében a mobilitás egy egészen új formája jelent meg. Míg a 19. század közepe és az I. világháború kezdete között lezajlott tömeges bevándorlási hullámok elsősorban Európából érkeztek Amerikába, addig az 1945 után kezdődő, és az 1980-as évektől napjainkig egyre erősödő migrációs mozgások a világ minden táját érintik.[1] A mexikói diaszpóra az Egyesült Államokban, a Németországban élő törökök, a kínai közösség Kanadában, az Egyesült Királyságban letelepült indiaiak vagy az algír származású bevándorlók Franciaországban – csak néhányat említve a világ legnagyobb diaszpórái közül – ennek az új típusú migrációnak a példái. A globális kontextusban zajló mobilitás jelentős gazdasági és társadalmi változásokkal jár mind a származási, mind a fogadó államokban, és fontos kérdéseket vet fel a kulturális tradícióit és nemzeti identitását féltve őrző nemzetállamok autonómiája kapcsán.[2]

A jelenlegi migrációs mozgásoknak nemcsak a kiterjedése és iránya, hanem a kontextusa is teljesen más, mint a száz évvel ezelőttieké volt. Kofi Annan ezt a változást a következőképpen írja le: „A kommunikációs és közlekedési forradalom következtében napjaink nemzetközi migránsai eddig nem tapasztalt mértékben válnak kultúrák, gazdaságok és társadalmak közti dinamikus emberi kapoccsá. A nemzetközi telefonkártyáknak köszönhetően a migránsok szoros kapcsolatban állnak otthon élő rokonaikkal és barátaikkal, és a globális pénzügyi rendszernek csak néhány másodpercre van szüksége, hogy fizetésüket eljuttassa a fejlődő világ valamely távoli sarkába, ahol ebből a pénzből vesznek ételt és ruhát, fizetnek a szállásért, oktatásért és egészségügyi szolgáltatásokért, valamint törlesztik az adósságokat. Az Internet és a műholdas technológia lehetővé teszik a hírek és az információ folyamatos cseréjét a migránsok és származási országuk között. Az alacsony repülőjegy tarifák következtében gyakrabban látogathatnak haza, amely elősegíti a mobilitás egy folyékonyabb, oda-vissza mozgáson alapuló modelljének kialakulását”.[3]

A volt ENSZ-főtitkár annak az új technológiai paradigmának a migrációs folyamatokra gyakorolt hatásáról beszél, amelyet Manuel Castells *informacionális fejlődésnek* (informationalism) nevez, és amit az 1970-es években bekövetkező, a társadalom struktúrájának egészét érintő átalakulás okának tart. Az informacionalizmus Castells definíciója szerint „az a technológiai paradigma, ami az információfeldolgozás és a

[1] Castles, Stephen, Miller, Mark J.: *The Age of Migration*. *International Population Movements in the Modern World*. New York/London: The Guilford Press, 2009.

[2] Castles, Stephen: International Migration at the Beginning of the Twenty-First Century. Global Trends and Issues. *International Social Sciences Journal,* 2000 Vol. 52, No. 165. 269-281.

[3] Ros, Adela, González, Elisabet, Marín, Antoni, Sow, Papa: Migration and information flows. A new lens for the study of contemporary international migration. *UOC online working paper, Working Paper Series,* 2007 WP07-001. 5.

kommunikáció megnövekedett képességén alapul, amely növekedés a mikroelektronikai, a software és a génsebészeti forradalom nyomán következett be".[4]

Az ipari társadalom vertikális-hierarchikus felépítését felváltó hálózati rendszer, a helyek tere (space of places) helyett létrejövő áramlások tere (space of flows), az időtlenné váló idő (timeless time)[5] valamint a szuverenitásra és behatároltságra épülő nemzet fogalmát[6] kikezdő globalizáció – amely változások a *globális információs társadalom* fogalmában foghatóak össze – adják tehát a nemzetközi migráció jelenlegi kontextusát, és okai annak az új jelenségnek, amelyet Kofi Annan a „mobilitás egy folyékonyabb, oda-vissza mozgáson alapuló modelljének" nevez.

Az új technológiai paradigma migrációs folyamatokra gyakorolt hatása azonban nem merül ki a mobilitás globálissá válásában, valamint új cél- és tranzitországok megjelenésében. Az aktuális migráció egyik leglényegesebb tendenciája az áramlatok *felgyorsulása*, azaz a migránsok számának rohamos növekedése. Míg 1965-ben 75 millióan éltek a származási országuktól különböző helyen, addig ez a szám 1990-re 120 millióra, az 1990-es évekre 135-140 millióra, 2005-re 191 millióra, 2007-re pedig 200 millióra duzzadt. Azaz harminc év leforgása alatt a migránsok száma több mint a kétszeresére nőtt, ami azt jelenti, hogy jelenleg a Föld népességének mintegy három százaléka él valamely külföldi országban, és a szakértők további növekedést jósolnak.[7]

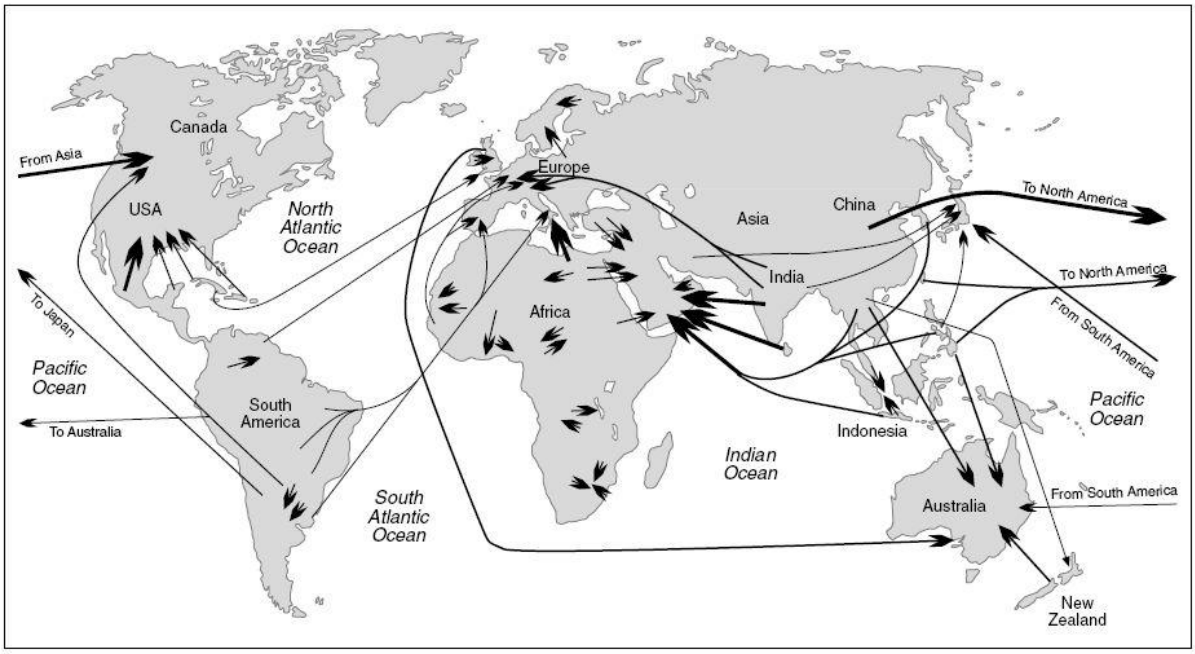
[4] Castells, Manuel: Informationalism, networks and the network society: a theoretical blueprint. In: Manuel Castells (ed.): *The network society: a cross-cultural perspective.* 3-45. Cheltenham/Northampton: Edward Elgar, 2004. 9.

[5] Castells, Manuel: Informationalism, networks and the network society: a theoretical blueprint. In: Manuel Castells (ed.): *The network society: a cross-cultural perspective.* 3-45. Cheltenham/Northampton: Edward Elgar, 2004.

[6] Benedict Anderson Elképzelt közösségek című könyvében a nemzeteket olyan képzelt politikai közösségekként írja le, amelyek két fő jellegzetessége a szuverenitás és a behatároltság. A határok felett átívelő globális folyamatok a nemzetnek ezt a két alappillérét kérdőjelezik meg. Anderson, Benedict: *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism.* London/New York: Verso/New Left Books, 1983.

[7] Castles, Stephen, Miller, Mark J.: *The Age of Migration*. *International Population Movements in the Modern World*. New York/London: The Guilford Press, 2009., Castles, Stephen: International Migration at the Beginning of the Twenty-First Century. Global Trends and Issues. *International Social Sciences Journal,* 2000 Vol. 52, No. 165. 269-281., Borkert, Maren, Cingolani, Pietro, Premazzi, Viviana: The State of the Art of Research in the EU on the Take up and Use of ICT by Immigrants and Ethnic Minorities. *Joint Research Center Technical Note,* 2009 JRC53398.

Globális migrációs áramlatok 1973 óta

Megjegyzés: A nyilak mérete jelzi az egyes áramlatok hozzávetőleges méretét[8]

Ez a nem jelentéktelen szám jelzi, hogy a migráció olyan mértékű globális jelenség, amely képes megváltoztatni a gazdasági, demográfiai és társadalmi struktúrákat. Nem csoda hát, hogy a ki- és bevándorlás kérdése a 90-es évek során a nemzetközi politikai napirend homlokterébe került.

A 2001. szeptember 11-ei terrortámadások, Theo van Gogh 2004-es meggyilkolása és a 2005-ös franciaországi zavargások után egy sor új kérdés merült fel a migrációval kapcsolatban. Mind az integrációs, mind a szelektív migrációs stratégiákba vetett bizalom megrendült. Világossá vált, hogy a totális asszimiláció politikája nem képes többé fenntartani az „egy nemzet – egy kultúra" mítoszát, és hogy az illegális bevándorlók távoltartásának, ugyanakkor a magasan képzett külföldiek beengedésének taktikája nem elegendő a terroristák kiszűrésére.[9]

Hatékony bevándorlási politikák kidolgozása azonban lehetetlen a migrációs mozgások okainak, dinamikájának és a migráns csoportok identitását alakító tényezőknek az alapos ismerete nélkül. Ennek egyik fontos eleme a migránsok IKT-használatának vizsgálata, tehát annak tanulmányozása, hogy hogyan befolyásolja az információs és kommunikációs technológia a mobilitást.

2. IKT és migráció

Az Ellis Island-hez hasonló, hagyományos bevándorlási pontokkal ellentétben a kortárs migránsok számára az Internet, a mobiltelefon, a műholdas TV csatornák és más mobil

[8] Castles, Stephen, Miller, Mark J.: *The Age of Migration*. *International Population Movements in the Modern World*. New York/London: The Guilford Press, 2009.

[9] Castles, Stephen, Miller, Mark J.: *The Age of Migration*. *International Population Movements in the Modern World*. New York/London: The Guilford Press, 2009.

szolgáltatások lettek új hazájuk kikötői. Ezen technológiák segítségével teszik meg az első lépéseket a célország felé, majd a megérkezést követően ezek teszik lehetővé az otthoniakkal való kapcsolattartást.[10]

Ebben a fejezetben a migrációnak ezt a két fázisát – az indulást megelőző információszerzést és a letelepedést követő kapcsolattartást – fogom vizsgálni, valamint röviden jellemzem az információs és kommunikációs technológiák következtében megváltozott bevándorló, az ún. kapcsolathálózati migráns alakját.

A) Connected migrants

A migráció természetében bekövetkezett egyik legfontosabb változás a globális információs társadalmat megelőző korok mobilitásához képest az, hogy a Castells által leírt áramlások terében a származási és az új lakóhely közti távolság elmosódik. Az otthon élő családtagokkal és barátokkal való intenzív kapcsolattartás következtében a migránsok párhuzamosan „jelen vannak" mind a két országban, ami megnehezíti a hagyományos hely és társadalmi státusz alapján történő szociológiai meghatározásukat.[11] A migráció fogalma többé nem merül ki abban, hogy a bevándorló elhagyja hazáját, majd beilleszkedik a fogadó ország társadalmába elsajátítva annak normáit és szokásait. A jelen migránsai kapcsolatokat alakítanak ki más migránsokkal és a fogadó ország lakosaival, miközben az IKT-n keresztül történő gyakori kommunikációnak köszönhetően származási országbeli családi és baráti kötelékeik továbbra is hétköznapjaik részét képezik.[12] Ennek az új jelenségnek a leírására született meg a szakirodalomban a kapcsolathálózati migráns (interconnected migrant) fogalma, ami azt jelenti, hogy az IKT-nak köszönhetően a migránsok szociális közegét nem pusztán az új lakóhely társadalma, hanem a technológia segítségével fenntartott szociális hálózatok adják, amelyben keverednek a régi és új kapcsolatok.[13] Ennek a jelenségnek a megértéséhez a régi bináris oppozíciók (mobil/immobil, sem itt/sem ott, jelenlét/hiány) helyett az *összeköttetés-összekötöttség* (interconnectivity) és mobilitás fogalmai nyújtanak támaszt. Az „immigrate and cut your roots" felfogást tehát felváltotta a „circulate and keep in touch" szemlélete.[14]

A kapcsolatrendszere által meghatározott migráns alakjának egyik legfontosabb vonása a transznacionalizmus, amely „olyan folyamatokat jelent, melyek során a migránsok

[10] Alonso, Andoni, Oiarzabal, Pedro J.: The Immigrant Worlds' Digital Harbors: An Introduction. In: Andoni Alonso – Pedro J. Oiarzabal (eds.): *Diasporas in the New Media Age. Identity, Politics and Community.* 1-15. Reno: University of Nevada Press, 2010.

[11] Ros, Adela, González, Elisabet, Marín, Antoni, Sow, Papa: Migration and information flows. A new lens for the study of contemporary international migration. *UOC online working paper, Working Paper Series,* 2007 WP07-001.

[12] Diminescu, Dana, Jacomy, Mathieu, Renault, Matthieu: Study on Social Computing and Immigrants and Ethnic Minorities: Usage Trends and Implications. *Joint Research Center Technical Note, 2010 JRC55033.*

[13] Ros, Adela: Interconnected Immigrants in the Information Society. In: Andoni Alonso – Pedro J. Oiarzabal (eds.): *Diasporas in the New Media Age. Identity, Politics and Community.* 19-38. Reno: University of Nevada Press, 2010.

[14] Diminescu, Dana, Jacomy, Mathieu, Renault, Matthieu: Study on Social Computing and Immigrants and Ethnic Minorities: Usage Trends and Implications. *Joint Research Center Technical Note,* 2010 JRC55033.75.

több rétű társadalmi (családi, gazdasági, szociális, szervezeti, vallási és politikai) kapcsolatokat alakítanak ki és tartanak fenn, amelyek összekötik a származási és a letelepedési hely társadalmát. Ezeket a folyamatokat transznacionalizmusnak nevezzük utalván arra, hogy napjainkban számos bevándorló épít ki földrajzi, kulturális és politikai határokon túlnyúló társadalmi mezőket".[15] Ez a jelenség az állampolgárság új szemléletéhez vezet: a hagyományos definíciót, mely szerint a nemzet tagjai azonos kultúrájú és ugyanazon fizikai határok által körülhatárolt területen élő egyének, felváltja, illetve kiegészíti a nemzetállam életében résztvevő, ám nem annak területén élő személy meghatározása. A transznacionális migráns tehát olyan egyén, aki egyidejűleg több társadalom politikai, gazdasági és kulturális életében vesz részt, így cselekedeteinek és döntéseinek nemcsak tartózkodási helye adja a keretét, hanem fizikailag távollévő területeken zajló események is.[16]

Ez nemcsak az egyes migránsokról mondható el, hanem közösségeikről is. A *diaszpórák* olyan csoportok, amelyek valamilyen traumatikus okból kifolyólag, kényszerből vagy önszántukból szétszóródtak a hazájuktól különböző egy vagy több helyszínen, megőrzik kollektív etnikai identitásukat, és erős transznacionális kötéseket tartanak fenn más, azonos etnikumú szétszóródott közösségekkel, a hazájukkal és a befogadó társadalommal. Ahhoz tehát, hogy egy migráns csoport diaszpórának minősüljön, a hazával való kapcsolattartás és a kollektív identitás döntő – ez különbözteti meg más szétszórt közösségektől.[17] Ennek következtében a diaszpórák asszimilációja igen problematikus, hiszen pont attól diaszpórák, hogy tagjai nem adják fel nemzeti értékeiket az új hazában. Ennyiben a nemzetállam eszméje ellen hatnak,[18] és az IKT nyújtotta lehetőségek kiaknázása – azaz az ún. digitális diaszpórák létrejötte – következtében megerősödő diaszpóra-identitás ezt a hatást tovább fokozza.

B) Migránsok IKT-használata a kapcsolattartásban

A kapcsolathálózati migráns alakjának, valamint a transznacionalizmus és a digitális diaszpórák kialakulásában három technológia játszik főszerepet: az átutalási szolgáltatások, a mobiltelefon és az Internet.

A nemzetközi átutalások mértékének növekedése eklatáns példája annak, hogy miként válnak a migránsok „kultúrák, gazdaságok és társadalmak közti dinamikus emberi kapoccsá". Míg 1970-ben 2 milliárd dollárt küldtek különböző emigrációs országokba,

[15] Diminescu, Dana, Jacomy, Mathieu, Renault, Matthieu: Study on Social Computing and Immigrants and Ethnic Minorities: Usage Trends and Implications. *Joint Research Center Technical Note,* 2010 JRC55033. 23.

[16] Borkert, Maren, Cingolani, Pietro, Premazzi, Viviana: The State of the Art of Research in the EU on the Take up and Use of ICT by Immigrants and Ethnic Minorities. *Joint Research Center Technical Note,* 2009 JRC53398.

[17] Alonso, Andoni, Oiarzabal, Pedro J.: The Immigrant Worlds' Digital Harbors: An Introduction. In: Andoni Alonso – Pedro J. Oiarzabal (eds.): *Diasporas in the New Media Age. Identity, Politics and Community.* 1-15. Reno: University of Nevada Press, 2010.

[18] Clifford, James: Diasporas. *Cultural Anthropology,* 1994 Vol. 9, No. 3. 302-338.

addig 1995-ben összesen 70 milliárdot.[19] Ez az összeg magasabb, mint a fejlődő országokba érkező külföldi segélyek értéke, melynek következtében a migráció a harmadik világ gazdaságának egyik lehetséges fejlesztési stratégiájává vált.[20]

A banki átutalások és a Western Union szolgáltatásai mellett a közelmúltban megjelent a bankrendszer és a mobiltelefon frigyre lépéséből születő mobil pénz. A szolgáltatás lényege, hogy a mobiltelefon PIN-kártyája mellé lehet igényelni egy bankszámlát és egy bankkártyát, majd az ugyanilyen mobillal és számlával rendelkező személyeknek egy sms-sel át lehet utalni a pénzt. Mára a SMART, a Fülöp-szigetek legnagyobb mobilszolgáltatója, amely a fülöp-szigeteki migránsok célországainak zömében jelen van, több millió ügyfele veszi igénybe a vállalat ezen szolgáltatását. Ez a megoldás töredékére csökkenti az átutalások költségét, ami a fejlődő országokba érkező összeg további növekedéséhez vezet.[21]

Azonban a migránsok a mobiltelefont ez idáig elsősorban nem pénzküldésre, hanem az otthoniakkal való kontaktálásra használták. Egy bevándorlók médium-preferenciájáról készült kutatás kimutatta, hogy a 90-es évek előtt a levélírás volt a legnépszerűbb kommunikációs csatorna a migránsok és a származási országban élő családtagok között. Mivel csak nyilvános telefonokról lehetett nemzetközi hívásokat bonyolítani, az intimitás hiánya miatt ezt az opciót sokáig háttérbe szorította a kapcsolattartás tradicionálisabb formája. Mára azonban ez gyökeresen megváltozott.

A mobiltelefon-használat hihetetlen mértékű növekedése (napjainkban a Föld lakosságának mintegy ötven százalékának van mobilhozzáférése[22]) valamint a külföldi hívókártyák megjelenése következtében a migránsok és távol élő hozzátartozóik között egy gyakorlatilag folytonos kommunikációs csatorna jött létre. A privát környezetben kezdeményezhető, olcsó nemzetközi hívásoknak köszönhetően a világ két különböző pontján élő családtagok napi szinten nyomon követhetik egymás életét.

Ez az intenzív kapcsolattartás hatással van a származási országok kommunikációs infrastruktúrájára is. Az átutalásokból származó összeg egy részét ugyanis az otthoniak elektromosság és telefon szolgáltatások kiépítésére, valamint telefonkészülékekre költik. Egy Kanadában dolgozó mexikói szezonális munkásokról készült felmérés kimutatta, hogy azoknak a családoknak, amelyeknek valamelyik tagja több mint egy évtizede dolgozik idénymunkásként az észak-amerikai államban, mintegy kilencven-száz százaléka fordította az átutalások egy részét kommunikációs technológiára.[23]

---

[19] Castles, Stephen: International Migration at the Beginning of the Twenty-First Century. Global Trends and Issues. *International Social Sciences Journal,* 2000 Vol. 52, No. 165. 269-281.

[20] Koslowski, Rey: Information Technology, Migration and Border Control (Prepared for presentation at the Institute for Government Studies, University of California, Berkeley). Berkeley, 2002.

[21] Hamel, Jean-Yves: Information and Communication Technologies and Migration. *MPRA Paper,* 2009 No. 19175.

[22] Hamel, Jean-Yves: Information and Communication Technologies and Migration. *MPRA Paper,* 2009 No. 19175.

[23] Hamel, Jean-Yves: Information and Communication Technologies and Migration. *MPRA Paper,* 2009 No. 19175.

A tíz leggyorsabban növekvő nemzetközi kommunikációs piac, 2000-2005[24]

Country	Minutes (m) 2000	Minutes (m) 2005	Change 2000-2005	Mobile Growth
Nigeria	66.0	530.0	703%	61,857%
Ecuador	55.5	291.5	425%	1,178%
India	527.1	2,295.0	335%	2,344%
Pakistan	98.6	405.1	311%	5,473%
Kuwait	158.7	530.3	234%	284%
El Salvador	128.0	409.0	220%	211%
United Arab Emirates	1,123.6	3,346.4	198%	215%
Bolivia	27.2	80.1	195%	316%
Senegal	50.0	147.2	194%	724%
Venezuela	239.0	695.5	191%	131%

Notes: Data are for switched traffic only.
Source: TeleGeography research
© PriMetrica, Inc. 2006

A mobiltelefonok és külföldi hívókártyák mellett az Internet a kapcsolattartás másik legnépszerűbb eszköze a migránsok körében. A net a telefonálásnál több és változatosabb lehetőséget kínál a társadalmi-kulturális, egyéni és kollektív identitások kialakítására és fenntartására. Az email és az internetes telefonszolgáltatások mellett a diaszpórák honlapjai és a közösségi oldalak is a kapcsolattartás egyre fontosabb elemeivé válnak.

A Fondation de la Maison des Sciences de l'Homme munkatársai egyik legfrissebb kutatásukban azt vizsgálták, hogy milyen szerepet töltenek be a különböző web 1.0-es és web 2.0-es felhasználások a migránsok és közösségeik életében.[25] Az elemzés konklúziója szerint míg a migránsoknak szóló web 1.0-es oldalak (honlapok, fórumok) a diaszpórát kötik össze a hazával, addig a web 2.0-es site-ok (közösségi oldalak, blogok) elsősorban a migránsok egymással, az otthoniakkal és a helyiekkel való kapcsolattartását, tehát transznacionális kapcsolathálózatok létrejöttét segítik elő. A két különböző webes paradigma tehát két különböző közösség-típushoz kötődik. A diaszpóra-oldalak olyan felülről szerveződő közösségi struktúrákat hoznak létre, amelyek középpontjában a közös etnikai identitás és a hazától való fizikai elválasztottság kollektív élménye áll. Ezek a site-ok általában otthoni hírekkel látják el a diaszpóra tagjait, és tanácsokat adnak az új hazában való beilleszkedéshez. A blogok és közösségi oldalak ezzel szemben olyan alulról szerveződő csoportok létrejöttét segítik elő, amelyek középpontjában nem egy közösség, hanem az individuum áll, a tagok közös érdeklődése, háttere, élményei alapján szerveződik, és amelyekben nem annyira az információterjesztésen, mint magán a hálózatban való részvételen van a hangsúly. A két digitális paradigma nem zárja ki egymást, hiszen gyakran bukkannak fel web 2.0-es

[24] González Martínez, Elisabet: The Role of Information in Contemporary Migration. More Sources but Less Informed. *UOC online working paper,* 2008 WP08-005.

[25] Diminescu, Dana, Jacomy, Mathieu, Renault, Matthieu: Study on Social Computing and Immigrants and Ethnic Minorities: Usage Trends and Implications. *Joint Research Center Technical Note,* 2010 JRC55033.

elemek (pl. fórum tagok profilja, youtube linkek, stb.) a web 1.0-es honlapokon. Ugyanez elmondható a két különböző közösség-típusról is: az egyén egyszerre tartozhat a diaszpórához, és alakíthatja ki saját transznacionális kapcsolathálóját. Mint Castells mondja, az új szociális formák a régieket nem leváltják, hanem kiegészítik, tehát az átalakulás lényege nem a régi modellek eltűnése, hanem a modellek számának gyarapodása.[26]

C) Az információ és az IKT szerepe a migrációs folyamatban

A migránsok életében nemcsak a letelepedést követően játszik fontos szerepet az információs és kommunikációs technológia, hanem már a migrációs processzus során is. Kezdve a döntéshozástól, az utazáson át, egészen a megérkezésig és az integráció kezdeti lépéseiig az IKT a migráció minden fázisában jelen van.

A migránsok három forrásból szerzik a számukra szükséges tudást: a migrációs hálózatoktól, a migrációs ipartól és a bevándorlást szabályozó állami szervektől. Az IKT-nek köszönhetően a hálózatok és az ipar jelentősen megerősödtek az elmúlt néhány évtizedben, így a migrációs folyamatok viszonylagos autonómiára tettek szert a nemzetállammal szemben. Ez azzal a következménnyel jár, hogy míg az államok célja általában a nemzetközi mobilitás korlátozása, addig a valóságban egyre több a bevándorló.[27]

A migrációs kapcsolathálók (migration networks) a migráció szempontjából releváns tudással bíró emberekkel kialakított társadalmi kapcsolatok összességei, amelybe beletartozhatnak a migráns családtagjai, barátai, ismerősei és migrációs szervezetek munkatársai egyaránt.[28] A migrációs folyamatok tanulmányozásában egyre több szakember alkalmazza a hálózati megközelítést, ez ugyanis lehetővé teszi, hogy a be- és kivándorlást ne pusztán egyéni döntések vagy gazdasági és történelmi tényezők eredményeként, hanem ezen faktorok összejátszásából születő, többirányú és dinamikus társadalmi termékként ábrázolják.[29] A migrációs hullámok ugyanis sokszor annak ellenére sem állnak le, hogy a célhelyen megváltozik a gazdasági-politikai helyzet, vagy szigorúbbá válik a szabályozás. A már kialakult hálózatok tehát fenntartják a bevándorlás lendületét, így az egy idő után önfenntartó folyamattá válik. Mindezt a hálózatban felhalmozódó társadalmi vagy más néven *kapcsolati tőke* teszi lehetővé. Ez azt jelenti, hogy a migráns a hálózat tagjaitól információhoz és egyéb típusú segítséghez jut, ami csökkenti a migrációval járó költségeket és kockázatokat.[30]

---

[26] Castells, Manuel: *La Galaxia Internet.* Barcelona: Plaza & Janés Editores, 2001.

[27] González Martínez, Elisabet: The Role of Information in Contemporary Migration. More Sources but Less Informed. *UOC online working paper,* 2008 WP08-005.

[28] Elrick, Tim: Networks and their Influence on Migration Policy. Conclusions from the Romanian-Spanish Migration Space. *focusMigration,* 2008/11. 3-8.

[29] Alonso, Andoni, Oiarzabal, Pedro J.: The Immigrant Worlds' Digital Harbors: An Introduction. In: Andoni Alonso – Pedro J. Oiarzabal (eds.): *Diasporas in the New Media Age. Identity, Politics and Community.* 1-15. Reno: University of Nevada Press, 2010.

[30] Gödri, Irén: Migráció a kapcsolatok hálójában. A kapcsolati tőke és a kapcsolathálók jelenléte és szerepe az ezredvégi magyarországi bevándorlásban (Tézisgyűjtemény az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karának Szociológia Doktori Iskolájába benyújtott Ph.D. értekezéshez).

Így egy olyan ország, ahol már van kialakult kapcsolatrendszer, nagyobb vonzerővel bír, mint egy gazdasági és bevándorláspolitikai szempontból kedvezőbb feltételeket nyújtó terület, ahol azonban nincs ilyen rendszer.

A kapcsolathálózatok mellett a migrációs ipar jelenti a migráció másik motorját. Olyan vállalkozások, üzletek, szolgáltatások összességéről van szó, amelyek haszonszerzés céljából megkönnyítik és fenntartják a nemzetközi migrációt. Ide tartoznak a munkaközvetítők, az embercsempészek, valamint a különböző jogi, utazási, kommunikációs és átutalási szolgáltatásokat nyújtó cégek.[31]

A migrációs információforrások új és több szereplővel, új módokon, jelentősen több információt állítanak elő, mint a múltban. A migrációs teóriák szerint minél több tudás áll rendelkezésre a célhelyről, annál nagyobb a migráció esélye a vele járó kockázatok csökkenése következtében.[32] A több információ azonban nem feltétlenül közvetít pontosabb tudást a célhelyről, az ipar és a hálózatok hírei pedig nincsenek mindig összhangban a hivatalos bevándorlási politikákkal. A hatékonyabb irányítás érdekében az állami szerveknek nagyobb hangsúlyt kellene fektetniük az információ kérdésére. Ennek egyik taktikája a másik két forrással való együttműködés lehetne.[33]

Mivel ma már mind az illetékes állami szervek, mind a migrációs ipar vállalkozásai online is terjesztik a releváns híreket, a migránsok által a bevándorlási folyamat során leggyakrabban használt információs és kommunikációs technológia az Internet lett, amely ugyanakkor a migrációs hálózatokkal való kapcsolattartásnak is eszköze. Az IKT rohamos terjedésével párhuzamosan eső tömegkommunikációs árak lehetővé teszik, hogy a fejlődő országok potenciális migránsai már az indulást megelőzően tájékozódjanak a célországról és a bevándorlás körülményeiről.[34]

A mobiltelefonnak főleg a migrációs folyamat utazási fázisában és elsősorban az illegális migránsok számára van nagy jelentősége. A Schapendonk és Moppes fekete afrikaiak migrációjáról szóló tanulmányában megkérdezett illegális bevándorlók mindegyike rendelkezett mobillal az út alatt, hogy a Szahara, majd a Földközi-tenger átszelése közben kapcsolatban maradhassanak más migránsokkal és a családdal.[35]

---

[31] Hernandez-León, Ruben: The Migration Industry in the Mexico-U.S. Migratory System. *Online Working Paper Series, California Center for Population Research, UC Los Angeles,* 2005 CCPR-049-05.

[32] Demiralp, Berna: The Impact of Information on Migration Outcomes. *MPRA Paper,* 2009 No. 16121.

[33] González Martínez, Elisabet: The Role of Information in Contemporary Migration. More Sources but Less Informed. *UOC online working paper,* 2008 WP08-005.

[34] González Martínez, Elisabet: The Role of Information in Contemporary Migration. More Sources but Less Informed. *UOC online working paper,* 2008 WP08-005.

[35] Schapendonk, Joris, Van Moppes, David: Migration and Information. Images of Europe, Migration Encouraging Factors and En Route Information Sharing. *Working Papers Migration and Development Series,* 2007 Report No. 16.

A készülék jelez, ha a használó útvonala közelében víz tűnik fel, és megadja a forrástól való távolságot

A Transborder Immigrant Tool használat közben[36]

A mobiltelefon mellett más technológiák is egyre népszerűbbé válnak az illegális bevándorlásban. A szenegáli embercsempészek például GPS-t használnak a Mauritániából a Kanári-szigetek felé vezető út során[37], a BANG Lab[38] által kifejlesztett Transborder Immigrant Tool pedig a Mexikóból az Egyesült Államokba tartó illegális bevándorlóknak nyújt segítséget a sivatag átszelésében. Az eszköz tulajdonképpen egy mobiltelefonba épített GPS, amely azon túl, hogy mutatja a helyes irányt, arról is informálja a migránsokat, hogy hol találnak vizet, élelmet és menedéket az úton. Az illegális határátkelés során bekövetkező halálesetek nagy része ugyanis vagy azért történik, mert a bevándorlók elvesznek a sivatagban, vagy mert elfogy a vizük.[39]

Az IKT határvédelemben betöltött szerepe ugyanúgy nő, mint az ezen határok átlépését segítő illegális stratégiákban. Az állam határainak eredményes védelme megkívánja, hogy megfelelő legyen az információáramlás a határőrség és más állambiztonsági szervek, valamint az egyes országok között. Ennek eléréséhez nem annyira új software-ekre, mint jó managment stratégiára van szükség. A hatékony kontroll feltételei a gyors és egységes adatbázisok, valamint az államok közti zökkenőmentes információcsere. Az Egyesült Államokban például 2003-ban (tehát nem sokkal 2001. szeptember 11. után) 722 millió dollárral növelték a határvédelmi információs technológia költségvetését, amelyből jól látszik, hogy az illegális bevándorlás megfékezéséhez nem elegendő a bevándorlási politika szigorítása.

[36] *Transborder Immigrant Tool. Mexico/U.S. Border Disturbance Art Project.* California, 2007.

[37] Hamel, Jean-Yves: Information and Communication Technologies and Migration. *MPRA Paper,* 2009 No. 19175.

[38] A BANG Lab Ricardo Dominguez, a Kaliforniai Egyetemen működő Calit2 (California Institute for Telecommunications and Information Technology) munkatársának kutató laboratóriuma. Dominguez a határ-háborítási technológiák szakértője. *Transborder Immigrant Tool. Mexico/U.S. Border Disturbance Art Project.* California, 2007.

[39] *Transborder Immigrant Tool. Mexico/U.S. Border Disturbance Art Project.* California, 2007.

Manapság azok a helyek jelentik az államok gyenge láncszemeit, amelyek nem kapcsolódnak a határvédelmi információs hálózatokhoz.[40]

A következő fejezetben a migrációs ipar vállalkozásaival fogok foglalkozni, ezen belül is azokat az üzleti kezdeményezéseket fogom vizsgálni, amelyek részben vagy teljes egészében az Internetre alapozzák tevékenységüket. A következőkből kitűnik majd, hogy az online migrációs ipar az elmúlt évek során a kortárs nemzetközi migrációs áramlatok releváns elemévé vált, amelynek vizsgálata segítséget nyújthat ezen folyamatok jellegének és alakulásának megértésében.

[40] Koslowski, Rey: Information Technology, Migration and Border Control (Prepared for presentation at the Institute for Government Studies, University of California, Berkeley). Berkeley, 2002.

II. fejezet
Az online migrációs ipar

1. A migrációs iparról általában

Mint már az előző fejezetben említettem, a migrációs ipar olyan privát és specializált szolgáltatások összessége, amelyeket profitorientált vállalkozók kínálnak az egyének nemzetközi migrációja elősegítése végett. Ezen vállalkozók közé tartoznak az embercsempészek, a munkaerő-toborzók, a kölcsönökkel foglalkozó valamint utazási és átutalási szolgáltatást nyújtó cégek, hamis és eredeti iratok előállításával foglalkozó személyek, jogi tanácsadást végző szervezetek és a tömegkommunikációs szolgáltatók.[41]

A migrációs közvetítők már a 20. század eleji, Európából Amerikába érkező tömeges bevándorlási hullámok struktúrájának és gazdaságának is meghatározó tényezői voltak. Amint Harney írja a korabeli olasz migrációs üzletről, „a bürokraták, a jegyzők, az ügyvédek, a vendéglátóiparban dolgozók, az uzsorások, a mercante di campagna-k[42], a kikötő városok küldöncei, az ügynökök, sőt még a vonatvezetők is az emigrációs forgalomtól függtek. Az óceán túlpartjáról érkező átutalások, az emigránsok és hazatérők zökkenőmentes mozgása, az ételsegély-forgalom, az ideiglenes migránsok és a pénzügyi és kereskedelmi cserehálózat következtében Dél-Olaszország és a tengerentúli Olaszország egy társadalomnak és egy informális gazdaságnak tűnt”.[43] A migrációs ipar a 19. század végén az Egyesült Államokba érkező mexikói bevándorlási áramlatokban is fontos szerepet játszott: a közvetítők voltak a kapocs a mexikói munkaerő és az Államok dél-nyugati részének gazdasága között.

Ezek az esetek jó példák a migrációs ipari tevékenység jogi spektrumának legális oldalára. Az aktuális migrációban ide tartoznak például az utazási irodák, a bankok, a tömegkommunikációs szolgáltatók, míg a spektrum másik végén az olyan illegális tevékenységek találhatók, mint az okirathamisítás vagy az embercsempészet. Bár az államnak nincs abszolút kontrollja a migrációs ipar felett, a bevándorlási politika sok mindent megmagyaráz ezen vállalkozások tendenciáival kapcsolatban. A megszorítások például általában az illegális üzletek elszaporodásához vezetnek.[44]

A migrációs kapcsolathálózatok és az ipar többnyire kiegészítik egymást, azonban ha migránsok nem rendelkeznek kapcsolatokkal, illetve a hálózat nem elég erős (mert a migránsok szegények és marginalizáltak a célországban), vagy tagjai nem

---

[41] Hernandez-León, Ruben: The Migration Industry in the Mexico-U.S. Migratory System. *Online Working Paper Series, California Center for Population Research, UC Los Angeles,* 2005 CCPR-049-05.

[42] A mercante di campagna-k a 16.-19. századi Olaszország gazdag kereskedői és pénzügyi közvetítői voltak.

[43] Hernandez-León, Ruben: The Migration Industry in the Mexico-U.S. Migratory System. *Online Working Paper Series, California Center for Population Research, UC Los Angeles,* 2005 CCPR-049-05. 5.

[44] Hernandez-León, Ruben: The Migration Industry in the Mexico-U.S. Migratory System. *Online Working Paper Series, California Center for Population Research, UC Los Angeles,* 2005 CCPR-049-05.

megbízhatóak (mert kihasználják az újonnan érkezetteket), a migránsok az iparhoz fordulnak segítségért.[45]

2. A migrációs ipar online megjelenése

Míg születése idején a migrációs ipar fő feladata a migránsok eljuttatása volt a célhelyre, addig későbbi fázisaiban ez a tevékenységi kör kibővült. Mivel mára a fejlett országokban a bevándorlók a társadalom egyre jelentősebb hányadát jelentik, számos vállalkozás számára váltak vonzó célponttá. Új szolgáltatások jelentek meg, melyek lehetővé teszik a pénz és az információ forgalmát, a migránsok oda-vissza mozgását, és általában hozzájárulnak a migrációs folyamatok növekedéséhez és felgyorsulásához.

Az internet elterjedésével ezen új szolgáltatások zöme online is elérhetővé vált, sőt sokuk tevékenysége egyenesen a netes megjelenésen alapul. A migrációs ipari szolgáltatások interneten fellelhető honlapjai a következő témák szerint csoportosíthatók:

A) vízum és állampolgárság, egyéb migrációs jogi ügyek,

B) munka,

C) tanulás,

D) utazás,

E) társkeresés,

F) átfogó migrációs oldalak[46]

A következőkben ezeket a honlap típusokat veszem közelebbről szemügyre. Bár a kategóriák a migrációs processzus lényegi lépéseit érintik – és így megállják a helyüket az ipar online tevékenységének általános felosztásaként –, az egyes migráns csoportok és migrációs áramlatok függvényében eltérő sajátosságaik lehetnek. Az általánosító osztályozás árnyalása végett a következőkben angol és spanyol nyelvű honlapokat fogok párhuzamosan elemezni. Ebből kitűnik majd, hogy a különböző nyelvű oldalak eltérő migrációs kontextusokhoz tartoznak, amelyekhez az ipar eltérő módokon alkalmazkodik.

A) Vízum és állampolgárság, egyéb migrációs jogi ügyek

A vízummal kapcsolatban felvilágosítással szolgáló oldalakat általában migrációs joggal foglalkozó ügyvédi irodák működtetik. Ezeknek a honlapoknak egy része csak az egyes népszerű migrációs célországok bevándorlásra vonatkozó jogi követelményeit ismertetik, mások az információ mellett egyéb online szolgáltatásokat is nyújtanak.

[45] Hernandez-León, Ruben: The Migration Industry in the Mexico-U.S. Migratory System. *Online Working Paper Series, California Center for Population Research, UC Los Angeles,* 2005 CCPR-049-05.

[46] Az ingatlanvásárlás-albérlet keresés is a megérkezést követő egyik legfontosabb lépés, de mivel a migrációs iparnak nincs erre a területre specializálódott online szegmense, nem térek ki rá az elemzés során.

A www.migrationexpert.com oldalán például a regisztráció után lehetőség van egy vízum alkalmassági teszt kitöltésére, ami alapján az érdeklődő megtudhatja, hogy eleget tesz-e az általa kiválasztott vízum típus (munkaügyi, üzleti, tanuló, stb.) megszerzéséhez szükséges követelményeknek, vagy sem. Amennyiben a válasz nemleges, a kérvényező a honlapon utána olvashat a többi vízum fajtának. Ha egyik sem bizonyul számára megfelelőnek, akkor egy néhány oldalas ún. migrációs interjú kitöltése után kapcsolatba léphet az iroda munkatársaival emailen, telefonon vagy személyesen. Az online konzultáció ára 30 napra 150 dollár, akárcsak a hatvan perces telefonos valamint személyes konzultációé. A www.immigrationandvisas.com tanácsadó szolgáltatása nagyjából ugyanerre a logikára épül azzal a különbséggel, hogy itt a vízum alkalmassági teszt nem ingyenes.

Olyan oldalakról van tehát szó, amelyek azon túl, hogy az ügyvédi irodák reklámjai, fizetős online szolgáltatási platformként is funkcionálnak, így többféleképpen elősegítik az őket üzemeltető vállalkozásokat a profitszerzésben. Ugyanakkor számos olyan honlap is van, amely nem foglalkozik személyre szabott online tanácsadással, csak vízummal kapcsolatos alapvető kérdésekről ad információt. Ezek a site-ok fizetős szolgáltatások híján reklámokból tesznek szert bevételre. Az oldalak hirdetői általában nyelviskolák, nemzetközi telefonhívásokra specializálódott vállalkozások, álláshirdetési honlapok, és egyéb migrációs ipari szereplők.

Egy spanyol nyelvű migrációs jogi oldal, a www.extranjerossinpapeles.com („külföldiek papírok nélkül”) koncepciója szintén érdekes esete a migrációs ipar új stratégiáinak. Egy granadai ügyvéd, Vicente Marín Zarza irodája által működtetett honlapon a telefonos és online tanácsadás (az utóbbira skype-on keresztül lebonyolítható videokonferencia formájában van lehetőség), valamint a vízum, a munkaengedély és egyéb migrációs jogi kérdésekről olvasható magyarázatok mellett *fórum* is szerepel. Az oldal látogatói olyan kérdésekkel kapcsolatban oszthatnak meg egymással információt és írhatják le véleményüket, tapasztalataikat mint a távkapcsolatok, a letelepedési engedély, a kiutasítás vagy a különböző nemzetiségűek közötti házasság. Amint azt a későbbiekben látjuk majd, a közösségi platformok létrehozásának stratégiáját az online migrációs ipar többi szektorában is gyakran alkalmazzák.

B) Munka

Az online álláshirdetési oldalak minden bizonnyal a migránsok által leggyakrabban látogatott honlapok közé tartoznak. Az álláskeresés a célországba való megérkezést követő egyik legfontosabb lépés, de olykor megelőzi magát a migrációt. Ez utóbbi általában a *képzett migránsok* (skilled migrants) esetében van így, míg az alacsony képzettségű bevándorlók többnyire helyben néznek munka után.

Az általános álláshirdetési oldalak mellett az elmúlt években megjelentek a kifejezetten képzett migránsoknak szóló munkaközvetítő portálok. A www.theimmigrationjobs.com mission statement-je szerint az oldal célja, hogy „lehetőséget nyújtson a munkáltatóknak a magasan képzett munkaerő keresésben, valamint a jelentkezőknek, hogy jól fizető és érdekes munkát találjanak a világ bármely részén”. Az aspiránsok a regisztrációt követően kitöltik a végzettségükre és szakmai tapasztalatukra vonatkozó kérdéseket tartalmazó kérdőívet, valamint megadják a vágyott munka paramétereit. Az oldal lehetőséget nyújt egy rövid videoprezentáció feltöltésére is. Az ily módon

elkészített önéletrajz bekerül a site adatbázisába, amelyben a munkaerőt kereső vállalkozások böngészhetnek. De a jelentkezők maguk is körülnézhetnek az oldalon hirdető cégek ajánlatai között megadva hogy hol, mennyiért, milyen beosztásban, milyen munkát szeretnének végezni. A honlapon szereplő hirdetésekben olyan munkakörök betöltésére keresnek jelentkezőket, mint például éttermi manager asszisztens, biogyógyszerészeti fejlesztés projekt koordinátor vagy repüléselektronikai technikus. Az oldal a reklámbevételek mellett abból a szolgáltatásából profitál, melynek lényege, hogy a munkáltató megadja a keresett munkaerő paramétereit, amelyek alapján a honlap munkatársai kikeresik az ideális jelentkezőt az adatbázisból. Ha a kiválasztott személy valóban megfelel az elvárásoknak, a megbízó 295 dollárt fizet az oldal szolgáltatásáért.

A www.globalchoices.co.uk és a www.transitionsabroad.com oldalai az imént említett álláshirdetési site típus „előfutárainak" tekinthetők. Ezen portálok célcsoportját ugyanis a leendő képzett migránsok, tehát a még tanulmányaikat végző diákok alkotják. A két honlap szakmai gyakorlatokat, nyári munkákat, önkéntes programokat valamint külföldi angol tanári állásokat ajánl a fiataloknak. Ezek a munkák nemzetközi karrierjük megalapozására adnak lehetőséget a jövőbeni felsőfokú képzettséggel rendelkező tanulóknak.

A migrációs ipar álláshirdetési oldalai tehát többnyire a képzett migránsoknak szólnak, ám akadnak olyan portálok is, amelyeken a meghirdetett munkák nem feltétlenül kívánják meg a felsőfokú végzettséget. Ilyen honlapok például a www.workabroad.ph és a www.jobs4immigrant.com. A workabroad.ph fülöp-szigetekieknek kínál állásokat a világ számos országában, míg a jobs4immigrant.com Kanadába érkező bevándorlóknak szóló hirdetéseket tesz közzé. A meghirdetett munkák skálája mind a két site-on az adminisztrációstól a felsővezetői munkakörig terjed. A két portál abban is hasonlít egymásra, hogy – a képzett migránsoknak szóló portálokkal ellentétben – mind a kettőn található vízummal és a célországok (a jobs4immigrant esetében Kanada) profiljával kapcsolatos információ.

A www.workea.org egyike annak a kevés spanyol nyelvű álláshirdetési oldalnak, amelynek célcsoportját kimondottan a migránsok jelentik. Szembetűnő, hogy a spanyolországi bevándorló közösség számára létrehozott honlap hirdetéseiben jóval magasabb az alap-, mint a felsőfokú végzettséget igénylő állások száma. De nemcsak a workea. org oldalán tapasztalható, hogy a spanyol nyelvű migráns honlapok koncepciója egészen más, mint az angol nyelvűeké. Ha a latin-amerikai google-ökön beírjuk azoknak az angol szavaknak a spanyol fordítását, amelyekre az angol nyelvű keresőben az első találatok között a képzett migránsoknak szóló portálok jelennek meg (ilyen keresőszó például a külföldi munka), a latin keresőkben vagy diaszpóra portálok tűnnek fel, vagy olyan átfogó migrációs honlapok, amelyek a vízumszerzésről, a népszerű bevándorlási célországokról és az illegális bevándorlás hátrányairól adnak tájékoztatást. Tehát ugyanazok a szavak angolul és spanyolul egészen más konnotációkkal bírnak, és a mobilitás két meglehetősen eltérő formájára utalnak.

Ezt a két különböző migrációs modellt a gazdasági migránsok és az *expatrióták* (expatriates) közötti eltérés mentén ragadhatjuk meg. Az expatrióták, vagy „expatok" – akik az angol nyelvű álláshirdetési oldalak többségének célcsoportját alkotják – azok a külföldön élő személyek, akik nem kívánnak tartósan letelepedni a fogadó országban, és megőrzik eredeti állampolgárságukat. Többnyire a külföldön dolgozó felsőfokú

végzettségű egyéneket, a külföldi egyetemeken tanuló diákokat, valamint az ún. életforma migránsokat (lifestyle migrants) sorolják ebbe a csoportba. Ez utóbbiak azok az idős személyek, akik nyugdíjas éveiket valamely melegebb klímájú országban töltik. Ezzel szemben azok, akik szocioökonómiai okokból hagyják el hazájukat, többnyire az új országban maradnak hosszútávon, megszerezve annak állampolgárságát.[47] A spanyol nyelvű migrációs oldalak célcsoportját ezek a bevándorlók alkotják.

C) Tanulás

A munka mellett a migráció egy másik lehetséges mozgatórugója a tanulás. Amint az előző pontban már említettem, a külföldön tanuló diákok az expatrióták csoportjának egyik osztályát alkotják, és ezt a migrációs ipar külföldi tanulási lehetőségeket kínáló honlapjainak jellege is tükrözi. Ezek az oldalak nagyon hasonlóak azokhoz a fentebb már említett site-okhoz, amelyek a fiatalok majdani nemzetközi karrierjének előkészítéséhez ajánlanak külföldi munkákat és szakmai gyakorlatokat. Bár számtalan spanyol nyelvű honlap is található ebben a témában, a nagy részüket nem latin-amerikai, hanem spanyolországi cégek működtetik.

A www.studyabroad.com és a www.globalsemester.com oldalak főleg nyugati országokban szervezett nyári egyetemeket, nyelvkurzusokat és egy vagy két féléves külföldi képzéseket hirdetnek. A studyabroad „tengeri programok" címen óceánjáró hajókon szervezett szemesztereket is reklámoz, amelyek ára körülbelül 22 ezer dollár. A honlapon a hasznos tudnivalók, mint például a biztosításról és a szükséges iratokról szóló információ az „utazási alapvetések" című menüpontban olvashatók – tehát a kliensekre az oldalon nem mint migránsokra, hanem mint „utazókra" tekintenek.

E vállalkozások célcsoportjának méretét jól mutatja, hogy az internationalstudentloan.com oldalán szereplő adatok szerint 2009-ben 670 ezer külföldi diák folytatott tanulmányokat az Egyesült Államokban, és 260 ezer amerikai diák ment külföldre tanulni. Ezek a számok is azt bizonyítják, hogy a külföldi tanulási lehetőségek a nemzetközi mobilitás egyik fontos felhajtóerejét, s így a migrációs vagy expatrióta ipar egyre fontosabbá váló tevékenységi köreinek egyikét jelentik.

D) Utazás

A migrációs ipar utazással kapcsolatos vállalkozásainak online megjelenése nem jelentős. Ez annak tudható be, hogy az ipar utaztatásra specializálódott szegmense maga viszonylag kicsi, mivel még a gazdasági migránsok is azoknál a nagy légitársaságoknál és online utazási irodáknál vehetik meg legolcsóbban repülőjegyeket, amelyek célcsoportját nem specifikusan a migránsok jelentik. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a légitársaságok és a nagy utazási irodák egyáltalán ne keresnék a

[47] A két bevándorló típus közt fennálló eltérések ellenére a statisztikák nem tesznek különbséget expatrióták és a gazdasági migránsok között. Az ENSZ definíciója szerint azokat a személyeket nevezzük bevándorlóknak, akik 12 hónapnál hosszabb ideig élnek a származási országuktól különböző helyen. Ebből a szempontból mind a két migráns típus ugyanúgy bevándorlónak minősül. Castles, Stephen, Miller, Mark J.: *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. New York/London: The Guilford Press, 2009.

kapcsolatot a migrációs iparral. A migránsoknak címzett szolgáltatásokat kínáló honlapok leggyakoribb reklámozóinak egy része épp az utaztatási szektorból kerül ki.

Nemcsak az utazás legális módjairól, hanem értelemszerűen az egyik országból a másikba történő illegális belépés lehetőségeiről is kevés információ található az Interneten. Vannak azonban kivételek. Elszakadva egy kicsit az angol és spanyol nyelvű oldalaktól, érdemes itt megemlíteni a francia nyelvű www.senegalaisement.com honlapot, ahol a látogatók részletes leírást találnak arra vonatkozóan, hogy hogyan lehet Szenegálból illegálisan bejutni Európába. A honlapon feltüntetett útiterv szerint a „Kanári-szigeteken való tömeges partraszállás jó opció a fiatal szenegáliak számára. A nyugati sajtó állításaival ellentétben ez egyáltalán nem veszélyes, ha betartják a biztonsági előírásokat". Az út, amely valamelyik észak-dakari városából (Kayar-ból, Mboro-ból vagy Saint-Louis-ból) indul, 240 euróba kerül: az 50 fős motorcsónakok bérléséért 90 eurót fizetnek fejenként, az élelemért, a benzinért és a biztonsági felszerelésért pedig további 150 eurót. A tengert a hadsereg és a rendőrség őrzi – a honlap szerint ez utóbbi tagjait szükség esetén le lehet fizetni, a katonákat azonban nem. A honlap szerkesztői szerint fontos, hogy az utasok ne vigyenek magukkal iratokat (így ha elkapják őket, nem tudják, hova valósiak, és nem lehet visszaküldeni őket a származási országba), továbbá hogy legyen náluk mentőmellény, hogy ha a partraszállásnál menekülésre kerül sor, nehogy vízbe fúljanak.

F) Társkeresés

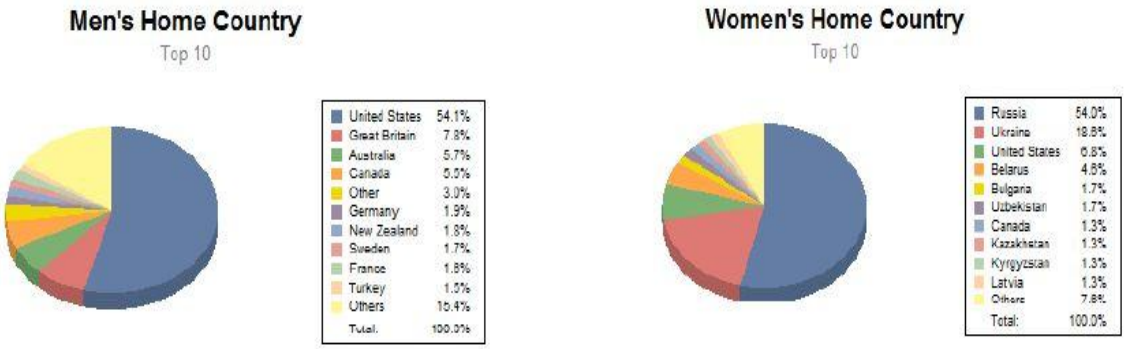
Az eddig elemzett honlapok által nyújtott szolgáltatások zöme a migrációs ipar formális vállalkozásainak körébe tartozott. Létezik azonban az iparnak egy olyan informális szegmense, amelynek online megjelenése az elmúlt években különösen népszerű lett. Azokról a társkereső oldalakról van szó, ahol férfiak és nők nemzetiség szerint kereshetnek partnert maguknak. Ezek a kapcsolatok időnként házassággal, és az egyik fél (általában a nő) migrációjával végződnek. Ezeket az asszonyokat a szakirodalom mail order brides-nak, azaz postán rendelt menyasszonyoknak nevezi.

A mail order brides oldalakon hirdetők általában olyan ázsiai, latin-amerikai vagy valamely ex-szovjet államból származó nők, akik jobb életfeltételeket keresvén kívánnak házasságra lépni főként amerikaiakkal. Ami az ezeken az oldalakon hirdető férfiakat illeti, általában olyan személyekről van szó, akik tradicionális értékeket valló nőkkel szeretnének családot alapítani. A témában folytatott kutatások szerint nem annyira a tartós és szeretetteljes kapcsolat, mint inkább a feleség felett gyakorolható kontroll reménye lebeg ezeknek a férfiaknak a szeme előtt.[48]

Az egyik legnépszerűbb mail order bride oldal, a www.goodwife.com megbízásából készült tanulmány szerint a nemzetközi társkereső oldalakon hirdető férfiak több mint ötven százaléka amerikai, a nőknek pedig több mint a fele orosz. A házasságra lépő nők átlag életkora harminc, a férfiaké negyven, és a házasságoknak körülbelül a negyven százaléka végződik válással – ami alacsonyabb, mint az amerikai átlag.

[48] Scholes, Robert J.: The "Mail-order Bride" Industry and Its Impact on U.S. Immigration. *Immigration Review,* 1997/28. 7-10.

A mail order bride oldalakon hirdető férfiak és nők nemzetiség szerint[49]

A www.blossoms.com az egyik legrégebb óta működő nemzetközi társkereső szolgálat. A honlapnak, amely a harmincöt évvel ezelőtt nyomtatott újságként induló Cherry Blossoms utódja, jelenleg körülbelül hetvenötezer felhasználója van. A regisztrációt követően a megismerni kívánt személy paramétereinek (életkor és származási ország) megadásával lehet keresni az oldal adatbázisában szereplő, fényképes profilok között. Amennyiben a felhasználó nem kíván bizonyos nemzetiségű emberekkel ismerkedni, blokkolhatja az adott országot. A honlapon külön migrációs menüpont is található, ami az Egyesült Államokba való belépéshez szükséges Fiancée vízum részletes leírása mellett telefonos információs szolgáltatást is kínál.

A Cupid Media az egyik legnagyobb online nemzetközi társkereső szolgálat, amelynek legtöbb honlapja nemzetiségi vagy faji alapra épül. Ilyenek például a BrazilCupid.com, a ChineseLoveLinks.com, a FilipinaLove.com vagy a BlackCupid.com. A www.latinamericancupid.com keresőjében, akárcsak a blossoms.com-on, a megadható paraméterek egyike a nemzetiség. Bár az oldalnak nincs migrációs menü pontja, a regisztráció során megválaszolandó egyik kérdés az, hogy a felhasználó hajlandó-e másik városba illetve országba költözni, ha az új kapcsolat úgy kívánja.

G) Átfogó migrációs oldalak

Átfogó migrációs oldalaknak nevezem azokat a honlapokat, amelyek több bevándorlási célországról egyszerre nyújtanak felvilágosítást a látogatóknak. Ezek a portálok többnyire expatriótáknak szólnak, és olyan információs platformokat jelentenek, amelyek a fentiekben elemzett site kategóriák szolgáltatásait és híreit gyűjtik össze.

A többi honlap típusba sorolt migrációs ipari tevékenységek többségének van valamilyen tradicionális, „offline” elődje: például a mail order bride oldalak a származási országban feleséget kereső migránsok újsághirdetéseinek[50], a vízummal

[49] *Survey of Cross-cultural Marriage and Divorce. Results and Findings.* 2008.

[50] A 20. század eleji nagy amerikai bevándorlási hullám idején számos bevándorló levelezés és újsághirdetések útján szerzett feleséget magának. Ennek egyrészt a férfi és női migránsok közti demográfiai eltérések (ti. sokkal több volt a férfi, mint a női bevándorló), az egyes nációk tagjaira vonatkozó fajkeveredési tilalmak (pl. a punjabi származású bevándorlók hazájuk törvényei szerint nem házasodhattak fehérekkel), valamint a származási kultúrához való ragaszkodás volt az oka. Ez vezetett a *picture bride*, azaz a képről ismert menyasszony

kapcsolatos portálok a hagyományos ügyvédi irodák, az álláshirdetési site-ok pedig a munkaerő-toborzók utódjainak tekinthetők. Ezzel szemben az átfogó migrációs honlapok osztálya nem egy eredendően offline szolgáltatás webes megjelenése, hanem a migrációs ipar új, Interneten születő szegmense.

A tizenkét nyelven elérhető, havi kétmillió látogatót vonzó www.justlanded.com bemutatkozó szövege pontosan tükrözi ezeknek az oldalaknak a profilját: „Célunk annak a nehéz feladatnak a megkönnyítése, amit a költözés, az áttelepülés és az új élet felépítése jelent. Akár cserediák vagy, akár képzett munkavállaló vagy nyugdíjas, információink, forrásaink és szolgáltatásaink biztosan a segítségedre lesznek". Az oldalon ötvenkét országról található információ a következő témákban: vízumok, munka, albérlet, lakásvásárlás, biztosítások, pénzügy, nyelvtanulás, oktatás, üzlet, utazás, helyi kultúra, költözés. A honlap az egyes országokban elérhető, ezen témákhoz tartozó vállalkozások linkjeit is közzé teszi. Az ország-kalauz mellett külön menüpontban szerepelnek az állás- és lakáshirdetések, valamint az ún. expat közösségi oldal. Ez utóbbin a látogatók profilt készíthetnek maguknak, van faluk, és különböző kritériumok szerint kereshetnek barátokat a közösség tagjai között. A honlapnak ez utóbbi szolgáltatása ugyanazt a funkciót tölti be, mint az extranjerossinpapeles.com oldal fóruma, és amelynek részletes elemzésére a következő fejezetben térek ki.

A www.livingabroad.com nemzetközi cégeknek nyújt segítséget munkatársaik külföldi áthelyezésében. Amint az oldalon olvasható, „a költözés zökkenőmentességének, a család beilleszkedésének, valamint a céget a külföldi kultúrában megfelelően képviselő professzionális kép kialakításának kulcseleme az információ és a kapcsolatok". A vállalkozás tevékenysége tehát a hasznos tudnivalók terjesztése és a kapcsolatépítés köré szerveződik. Az előbbit a célországokról nyújtott információszolgáltatás jelenti. A százötven célhelyről készült leírások olyan részletekre is kitérnek mint az üzleti szokások és etikett, a helyi média vagy a kisállattartás. Ezeket az igen alapos országismertetőket és a gyerekek iskoláztatásával valamint a házastárs karrierjének előmozdításával kapcsolatos információkat a Living Abroad csomagban árulja klienseinek. Ami a kapcsolatépítést illeti, OurWorldConnect nevű, szintén fizetős szolgáltatásuk egy olyan privát online kapcsolathálózat, amely lehetővé teszi, hogy az új országba költöző család felvegye a kapcsolatot a rendszerben szereplő más, szintén az adott célhelyen élő, vagy épp oda költöző tagokkal.

Míg a Just Landed célcsoportját általában az expatrióták, a Living Abroad klienseit pedig a nemzetközi nagyvállalatok képzett munkatársai jelentik, addig a http://internationalliving.com elsősorban olyan személyeknek szól, akik külföldön kívánnak ingatlanba befektetni, avagy nyugdíjba vonulni. Az oldalon olyan információkat találunk, mint például hogy melyik a világ tíz legegészségesebb országa, hogy milyen magas az életszínvonal az egyes államokban, és hogy hol a legkellemesebb a klíma.

A spanyol nyelvű átfogó migrációs honlapokon ezzel szemben – az egyes népszerű célországokra vonatkozó praktikus tudnivalók mellett – olyan témák is helyet kapnak,

---

alakjának megjelenéséhez, azaz a házasságkötésnek azon módjához, amikor is a felek a frigyre lépés pillanatáig nem találkoztak személyesen, csak postán küldött képek alapján ismerték egymást. Sinke, Suzanne: Migration for Labor, Migration for Love: Marriage and FamilyFormation across Borders. *OAH Magazine of History,* 1999/14. 17-21.

mint a bevándorlókkal szembeni diszkrimináció vagy az illegális bevándorlás veszélyei. Megint csak a gazdasági migránsok és az expatrióták közti különbségnél járunk tehát: míg az International Living a klímáról, a spanyol nyelvű oldalak a rasszizmusról nyújtanak információt a látogatóknak.

A spanyol nyelvű találatok közt szereplő két legnagyobb átfogó migrációs ipari honlap a www.mequieroir.com („el akarok menni") és a www.aemigrar.com („emigrációra fel!"). A két oldal struktúrája és koncepciója meglehetősen hasonló. Egyrészt mind a kettő a latin-amerikai migránsok legnépszerűbb célországairól (Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália, Spanyolország, Anglia, Olaszország), a bevándorlás körülményeiről, jogi követelményeiről, a helyi munkaerőpiacról és szolgáltatásokról – tehát az angol nyelvű expatrióta oldalakon is szereplő témákról – ad felvilágosítást. Másrészt viszont a migrációs folyamat lépéseiről szolgálnak olyan általános, nem helyspecifikus leírásokkal és tanácsokkal, amelyekre az angol nyelvű honlapokon nincs példa – de erről bővebben a következő fejezetben.

Ebben a részben tehát azt tekintettem át, hogy milyen új szolgáltatásokkal bővül a migrációs ipar, avagy milyen változásokon mennek keresztül hagyományos szegmensei az online megjelenés következtében. Az angol és spanyol nyelvű honlapok elemzéséből kiderült, hogy a különböző portál típusok – néhány általános vonásuk ellenére – migrációs kontextusonként más és más jellegzetességeket mutatnak.

A következőkben egy olyan jelenség vizsgálatára teszek kísérletet, amely a honlap-kategóriák elemzése során már több helyen felmerült. A migrációs ipari honlapokon megjelenő közösségi alkalmazásokról van szó, tehát olyan platformokról, ahol a migránsok az ipar jóvoltából léphetnek kapcsolatba egymással. Bár ez az online migrációs ipari stratégia az angol nyelvű oldalaknak is sajátja, én elsősorban a latin-amerikai migráció kontextusában, azaz a latin bevándorlóknak címzett legnagyobb portál, a már említett www.mequieroir.com fórumain keresztül fogom bemutatni. Ennek okára a következő fejezetben térek ki részletesen.

III. fejezet
Az ipar honlapjain keletkező társadalmi tőke szerepe a latinok európai migrációjában

Amint az első fejezetben a migránsok hálózatai kapcsán már megjegyeztem, a társadalmi tőke – azaz a személyes kötelékek és az azok mozgósítása révén elérhető erőforrások – a migrációs mozgások alakulásának egyik legfontosabb tényezője. A migránsok által egymásnak nyújtott információ és egyéb jellegű támogatások előmozdítják a mobilitást, tehát „azok az emberek, akik kivándorolt vagy korábbi migrációs tapasztalattal rendelkező személyekkel vannak kapcsolatban, olyan társadalmi tőkéhez férnek hozzá, amely jelentősen megnöveli annak valószínűségét, hogy ők maguk is a migrációt válasszák”.[51]

Ahogy a második fejezetben írtam, a migrációs kapcsolathálózatok és az ipar általában komplementer viszonyban állnak egymással. A migránsok tehát egyidejűleg szereznek információt és segítséget a migráció szempontjából releváns tudással bíró családtagoktól, barátoktól és ismerősöktől, valamint a profitorientált vállalkozóktól. A migrációnak ez a két motorja mindig is kölcsönhatásban állt egymással, az online migrációs ipar oldalain azonban eddig nem látott módon fonódnak össze. A honlapok fórumai és közösségi oldalakon létrehozott csoportjai az egyének migrációs kapcsolathálózatainak kialakításához illetve bővítéséhez nyújtanak segítséget. A társadalmi tőke tehát a migrációs ipar *termékeként* jelenik meg ezeken a site-okon.

Az elmúlt évek során a virtuális közösségek az üzleti élet figyelmének középpontjába kerültek. Mára a legtöbb online tevékenységet folytató cég valamilyen formában kapcsolatban áll ilyen kollektívákkal: vagy úgy, hogy tőlük függetlenül létező virtuális csoportokat vesznek célba, vagy oly módon, hogy ők maguk hoznak létre online közösségeket.[52] Az online közösségépítés stratégiája következtében olyan új üzleti minták terjedtek el az elmúlt tíz évben, amelyek nemcsak a célcsoporttal való kapcsolattartás terén hoztak újat: „a közösségek hatással vannak magának a produktumnak a jellegére, sőt még a kereskedőt is befolyásolhatják abban, hogy hogyan definiálja vállalkozását. Melyik a magazin kiadójának terméke: az online újság vagy az online közösség? (…) Új üzleti modellek jelennek meg, amelyek nem árukra és szolgáltatásokra, hanem egy adott fogyasztói szegmens birtoklására fókuszálnak, lefedve annak érdeklődési körét és szükségleteit”.[53]

A migrációs ipari honlapok éppen ennek az *online magazin-online közösség* stratégiának a példái. Ezek a site-ok ugyanis – különösképpen azok az átfogó portálok, amelyeknek nincsenek saját szolgáltatásaik – gyakorlatilag olyan tematikus online

[51] Gödri, Irén: Migráció a kapcsolatok hálójában. A kapcsolati tőke és a kapcsolathálók jelenléte és szerepe az ezredvégi magyarországi bevándorlásban (Tézisgyűjtemény az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karának Szociológia Doktori Iskolájába benyújtott Ph.D. értekezéshez). 12.

[52] *Online Communities and Their Impact on Business: Ignore at Your Peril.* Los Gatos, 2008.

[53] Armstrong, Arthur, Hagel, John: The Real Value of Online Communities. In: Lesser, Erick L., Fontaine, Michael A., Slusher, Jason A. (eds.): *Knowledge and Communities.* 85-98. Woburn: Butterworth-Heinemann, 2000. 90.

újságok, amelyek az információn túl a társadalmi tőke bővítésének lehetőségével igyekeznek minél több potenciális migránst vonzani az oldal olvasótáborába, és a látogatottság növelése révén gyarapítani reklámozóik körét. Ezek a vállalkozások tehát a migrációs ipar fogyasztóit gyűjtik össze – többek közt közösséggé alakításuk révén, és „árulják" az ipar egyéb szolgáltatóinak.

Ezt a jelenséget a következőkben az Európa, azon belül is főleg a Spanyolország felé irányuló latin-amerikai migrációs áramlatok kontextusában fogom elemezni. Azért erre a csoportra esett a választásom, mert életkörülményeik a származási országokban sokkal erősebb push-tényezőt jelentenek, mint mondjuk az egyik fejlett országból a másikba migráló expatrióták esetében, s így a migrációhoz szükséges információ és a kapcsolati tőkéből származó egyéb előnyök is nagyobb értéket képviselnek, és a mobilitás relevánsabb tényezőiként jelennek meg.

Mielőtt azonban rátérnék ennek az új migrációs ipari jelenségnek a vizsgálatára a mequieroir.com oldal fórumainak elemzésén keresztül, röviden jellemzem a latin-amerikaiak spanyolországi migrációjának kontextusát, amelynek ismerete elengedhetetlen a fórum működésének és jelentőségének megértéséhez.

1. A latin-amerikai bevándorlás Spanyolországban

A spanyol Munka- és Bevándorlásügyi Minisztérium legfrissebb statisztikája szerint[54] 2009-ben közel másfélmillió Ibero-Amerikában született, tartózkodási engedéllyel rendelkező személy élt az országban.[55] Ez a szám 2006-ban épp hogy csak meghaladta az egy milliót, 2000-ben pedig még a kétszázezret sem érte el. Tehát kevesebb, mint tíz év leforgása alatt a kontinensről származó migránsok száma több mint a hétszeresére nőtt, és ezzel Spanyolország második legnagyobb bevándorló csoportjává lépett elő.[56]

Bár nem a spanyol állam jelenti a latin-amerikai bevándorlók egyetlen európai célpontját, egyértelműen itt a legmagasabb az arányuk az összes bevándorlók között. Míg például Svédországban négy, Olaszországban nyolc, Portugáliában tizenhárom, addig a hajdani gyarmatosító ország területén élő migránsok mintegy negyven százaléka származik Latin-Amerikából.[57] Kétségtelen tehát, hogy Spanyolország az Európába áramló latin migráció központja.

[54] *Anuario estadístico de inmigración.* Madrid, 2009.

[55] A brazilok aránya viszonylag alacsony a kontinensről származó összes migránsok számához viszonyítva: 2009-ben alig több mint ötvenhatezer brazil bevándorlót tartottak számon Spanyolországban. Az ibero-amerikai bevándorlók túlnyomó többsége tehát latin-amerikai.

[56] Ha kontinensekre bontva nézzük a Spanyolországban élő külföldi populáció összetételét, azt találjuk, hogy a legtöbb tartózkodási engedéllyel rendelkező egyén az Európai Unió valamely tagországából származik – 2009-ben több mint 1.800.000 személy.

[57] Peixoto, Joao: A Socio-political view of International Migration from Latin America and the Caribbean: the Case of Europe (Prepared for the expert group meeting on international migration and development in Latin America and the Caribbean of the Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat). Mexico City, *2005*.

Amint a statisztikák is mutatják, egy viszonylag új, mindössze egy évtizedre visszatekintő jelenségről van szó – legalábbis ami a spanyol területiumra érkező bevándorlási hullám ütemét és méretét illeti. A latin-amerikaiak számára mindig is az Egyesült Államok volt a legnépszerűbb migrációs célpont – és ez ma sincs másképp –, azonban az amerikai bevándorlási politika szeptember 11-et követő szigorítása a latin migránsok egy részének figyelmét Európa felé fordította. Az EU országaiba áramló latin-amerikai migráció felerősödésében ezen kívül olyan push-tényezők is szerepet játszottak, mint a 2001-es gazdasági válság Argentínában, az 1997 és 2001 között bekövetkezett pénzügyi válság Ecuadorban, a politikai és szociális törékenység Venezuelában valamint a polgárháború felerősödése Kolumbiában. A pull-tényezők között említendő – az európai gazdaság latin-amerikainál lényegesen jobb állapota mellett – a nyelv, a kolonizációs múltból eredő kulturális hasonlóságok, valamint az a bevándorlást megkönnyítő tényező, hogy a 20. század elején Latin-Amerikába érkező felmenőkre hivatkozva rengeteg latin igényt tarthat a spanyol állampolgárságra.

A latin-amerikai migránsok kapcsolathálózatairól készült felmérések kimutatták, hogy a legtöbbjüknek vannak az országban élő rokonaik vagy barátaik a megérkezés előtt. Az ecuadoriaknak mindössze huszonkét, a kolumbiaiaknak pedig csupán tizenhárom százaléka nem rendelkezett semmilyen kapcsolattal a migrációt megelőzően.[58] Ez az alacsony százalék azonban relatíve sok embert takar, ha figyelembe vesszük, hogy a két legnagyobb latin közösségről van szó – és jóval magasabb lehet a számuk a felmérésekben nem vizsgált nemzetiségek azon tagjait is ide számítva, akik szintén kapcsolatok nélkül érkeztek az országba – illetve azokkal együtt, akik a felmenőiknek köszönhetően rendelkeznek a spanyol állampolgársággal, és így nem jelennek meg a külföldiekről készült statisztikákban. Tehát egy elég kiterjedt csoportról van szó ahhoz, hogy számot tarthasson a migrációs ipar érdeklődésére.

2. Mequieroir.com

A) Az oldal története és kontextusa

A www.mequieroir.com oldalt fiatal venezuelaiak egy csoportja hozta létre 2001-ben felismervén a migrációval kapcsolatban spanyol nyelven elérhető információ szűkösségét.[59] A 2009-ben napi hatvanezer, 2010 januárja óta pedig napi nyolcvanezer

[58] Aparicio, Rosa, Tornos, Andres: *Las redes sociales de los inmigrantes extranjeros en España. Un estudio sobre el terreno.* Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Subdirección General de Información Administrativa y Publicaciones, 2005., Peixoto, Joao: A Socio-political view of International Migration from Latin America and the Caribbean: the Case of Europe (Prepared for the expert group meeting on international migration and development in Latin America and the Caribbean of the Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat). Mexico City, *2005*.

[59] A honlapot ugyanebben az évben a Yahoo a legjobb spanyol nyelvű site-nak minősítette „Politika és kormány" kategóriában. De Majo, Beatriz: Premiado Mequieroir.com. *El Nacional,* December 21, 2001.

látogatót vonzó honlap[60] munkatársai a következőképpen definiálják kezdeményezésüket, és fogalmazzák meg a site mission statement-jét: „A Me Quiero Ir egy külföldi lehetőségekről szóló, szakképzett és vállalkozó kedvű fiataloknak címzett információs portál, amely más országokban elérhető opciók keresésében nyújt segítséget. Az Európában, Észak-Amerikában és Óceániában megalapozandó új élettel – ezen belül is különösképpen a munkával és tanulmányokkal – kapcsolatos feltételekről és ügyintézésről spanyol nyelven elérhető offline és online információ hiányát igyekszünk pótolni oly módon, hogy az adatokat egy helyen, rendezetten, hierarchizálva, könnyen elérhető formában és érthetően bocsátjuk közzé. Innovatív portálunk segítségével a felhasználók telefonhívásokat, hosszú sorokat, sikertelen próbálkozásokat és zavaros internetes keresgéléseket spórolhatnak meg maguknak az alapos kutatás eredményeként összeállított, megbízható, egyszerű és érthető elektronikus tartalomnak köszönhetően. Egy a migráció, a külföldi munka- és felsőoktatási lehetőségek témája köré szerveződő, aktívan együttműködő közösségről van szó. Az informatív összefoglalásokban és különböző dinamikus felhasználásokban gazdag honlap olyan konstruktív párbeszédnek biztosít helyet, amely során a vállalkozó kedvű fiatalok megoszthatják egymással tapasztalataikat, amelyekre egy jobb jövő keresése során tesznek szert."

Az oldal létrejötte és sikere azonban nemcsak a venezuelai fiatalok „vállalkozó kedvének" következménye. Hugo Chávez immár több mint tíz évre visszatekintő kormányzása alatt Venezuela gyakorlatilag tömeges kivándorlási ország lett. Tehát az országon kívül elérhető „jobb jövő" keresése szorosan összefügg azzal a sötét jövőképpel, amely a hazai helyzetet illetően rajzolódik ki a venezuelai tömegek szeme előtt az államosítások és egyéb központosítási törekvések mentén egyre radikálisabbá váló belpolitikai helyzet és a közbiztonság rohamos gyengülése következtében.[61]

Egészen más tényezők motiválják tehát a venezuelai emigrációt, mint általában az expatrióták mobilitását. E push-tényezők tekintetében Venezuela nincs egyedül a latin-amerikai kivándorlási országok sorában: a fentebb említett kolumbiai polgárháború, az argentin gazdasági válság vagy az ecuadori pénzügyi krízis nyomán meglóduló és részben Spanyolország felé irányuló migrációs áramlatok csoportjai szintén ilyen szélsőséges politikai és gazdasági helyzetekből keresnek kiutat. Ez a kontextus sok mindent megmagyaráz mind a kontinensről spanyol területre érkező bevándorlók státuszával, mind a venezuelai migránsok közösségénél jóval nagyobb, „össz-latin" célcsoporttal bíró honlap jellegével kapcsolatban.

B) Az oldal felépítése, általános jellemzői

Bár az oldal mission statement-je szerint a mequieroir.com egy „szakképzett és vállalkozó kedvű fiataloknak címzett információs portál", mégsem az expatriótáknak címzett site-ok spanyol nyelvű párdarabjáról van szó. Az angol nyelvű justlanded.com-mal vagy a livingabroad.com-mal szemben olyan menüpontokat találunk itt – és ugyanez elmondható a szintén spanyolajkúakat célzó www.aemigrar.com oldaláról –,

[60] Small Carmona, Andrea: Venezolanos que se van al exterior: Quedarme aquí es no avanzar. *El Nacional,* June 23, 2010.

[61] Gualdoni, Fernando: Los balseros del aires. Miles de venezolanos huyen del país ante la inseguridad y la incertidumbre política. *Elpais.com,* July 24, 2007.

amelyekben a migráció jelenségéről, valamint az emigrációhoz vezető döntéshozásról és a kivándorlás-letelepedés legfontosabb lépéseiről találunk általános leírásokat.

Az *Egy globális jelenség* cím alatt a migrációs folyamatok olyan alapvető fogalmairól olvashatnak a látogatók, mint például hogy mit jelentenek a push-pull-tényezők, hogy a bevándorlás milyen társadalmi feszültségeket generálhat a befogadó országokban, hogy a migránsok milyen szerepet töltenek be a munkaerőpiacon (külön kitérve az illegális bevándorlókra), hogy mit jelent a szelektív migrációs politika, vagy hogy hogyan alakította a migráció a klasszikus bevándorló országok (USA, Kanada, Ausztrália) történelmét. A *Miért emigrálnak?* menüpont a specifikusan latin-amerikai migrációval kapcsolatban nyújt szintén általános, statisztikákra és migrációs elméletekre támaszkodó leírásokat. Ezekből a fejezetekből részben az olvasható ki, hogy az oldal célcsoportját olyan tanult személyek jelentik, akiknek érdeklődésére számot tarthat a rájuk váró konkrét migrációs processzus absztrakt, általános dimenzióban való tárgyalása, másrészt pedig az, hogy az oldal munkatársai a bevándorlás árnyoldalainak ismertetését legalább ugyanannyira fontosnak tartják, mint a sikeres kimenetel dicsőítését. Tehát az egyes célországokról adott konkrét információszolgáltatás mellett – amely az angol nyelvű átfogó honlapok velejét jelenti – a mequieroir.com küldetése abban áll, hogy felkészítse a potenciális migránsokat arra az embert próbáló, a nyugati világ túlidealizált képével gyakran disszonanciát mutató élethelyzetre, amelybe bevándorló státuszuk révén kerülnek majd a befogadó társadalmakban.

Az oldal látogatóit először is egy online teszt segíti annak eldöntésében, hogy valóban készen állnak-e a migrációra, illetve hogy tényleg az ország elhagyása jelenti-e az igazi megoldást a problémáikra. A tesztben olyan kérdések szerepelnek, mint például hogy a válaszadó hogyan reagálna, ha a befogadó országban diszkriminálnák latin származása miatt, valamint hogy hajlandó lenne-e a végzettségénél alacsonyabb képzettséget igénylő munkakörben dolgozni.

Ez a két téma az oldal egyéb részein is megjelenik. Az *Indulás előtt* című menüpont *A valóság* című alfejezete a következőképpen ír a befogadó országokban gyakran előforduló negatív attitűddel kapcsolatban: „A világ semelyik nemzetéről nem mondható el, hogy teljesen mentes lenne a diszkriminációtól, vagy hogy tagjai soha semmilyen formában ne diszkriminálták volna a külföldi állampolgárokat. Ennek tudomásul vétele segítséget jelent a felkészült döntéshozásban és a lehetséges nehézségek számbavételében”. Az *Interkulturális alkalmazkodás* menüpontban pedig a beilleszkedés folyamán felmerülő nehézségekről, többek közt a végzettségnél alacsonyabb státuszú állások betöltéséről olvashatnak a látogatók. „Általában az első év a legnehezebb, hiszen lakást, munkát, egyetemet váltasz, a gyerekeid pedig középiskolát. Sok kihívással kell szembenézned. Például lehet, hogy a nyelvtudásod fejlesztésére lesz szükség, vagy valamilyen speciális képzésen illetve szintfejlesztő kurzuson kell részt venned, hogy betölthess egy bizonyos állást, vagy honosíttatnod kell az eddig letett vizsgáidat, hogy új tanulmányokba kezdhess. Sőt, valószínű, hogy eleinte valamely, az elvárásaidat alulmúló munkát kell majd végezned” – írják az oldal munkatársai. A *Miért emigrálnak?* menüpont *Mit csinálnak a latin-amerikaiak külföldön?* fejezete szintén érinti ezt a témát: „…a statisztikákból tudjuk, hogy néhányan [a felsőfokú képzettséggel rendelkező migránsok közül], azért hogy a kiválasztott országban maradhassanak – még ha illegális körülmények között is –,

elvállalnak olyan munkákat és pozíciókat, amelyeket a származási országban visszautasítanának. Számos esetben készek a „státusz-vesztésre", hogy cserébe gazdasági jólétre és biztonságra tegyenek szert."

Az idézetek alapján a latin migráns következő képe rajzolódik ki a szemünk előtt: olyan, gyakran képzett személy, aki a diszkrimináció, valamint a társadalmi státusz-vesztés bekövetkeztének lehetősége ellenére is az emigrációt választja, csak hogy a származási ország instabil politikai vagy gazdasági helyzetéből kiutat találjon. Amint az oldalon olvasható a venezuelai migránsokkal kapcsolatban, az „emigráció számukra többet jelent, mint pusztán jobb gazdasági és munkalehetőséget. Olyan fiatalokról van szó, akik úgy érzik, hogy a krízis ellehetetleníti az egyszerű, hétköznapi életet, melynek következtében a külföldi országok jelentik az önmegvalósítás ideális kontextusát".

Látható tehát, hogy még ha képzett migránsokról is beszél az oldal, a latin emigránsok tömegei nem illeszkednek a skilled migration klasszikus kategóriájába. Egy sokkal sérülékenyebb, hiszen szükségből emigráló – ha úgy vesszük menekülő – csoport tagjairól van szó, és ez mind a honlap tartalmában, mind hangnemében, mind pedig a fórum jellegében tükröződik.

C) A fórum

Az oldalon összesen tizenhárom fórumcsoport van, amelyek olyan címek alatt gyűjtik össze a vitatott témákat, mint például a „Milyen egy bevándorló élete Kanadában?", „Hogyan élnek a bevándorlók Spanyolországban?", „Hogyan tekintenek az argentin emigránsokra?", „Mit gondolsz azokról, akik elhagyják a hazájukat?", „Milyen tapasztalataid vannak az emigrációról, majd a hazádba való visszatérésről?", „Európa vs USA – Melyik a jobb és miért?" vagy a „Latinokkal szembeni diszkrimináció – Mítosz vagy valóság?".

A spanyolországi migrációval kapcsolatos kérdések csoportja a kanadai migránsoknak szóló menüpont utáni leglátogatottabb kategória. A kommentelők között egyaránt vannak olyan migránsok, akik már megérkeztek az országba, és olyanok, akik még csak tervezik az indulást. Ennek következtében a felvetődő témák a migrációs folyamat minden fázisát felölelik a döntéshozástól egészen a megérkezést követő olyan praktikus részletkérdésekig, mint például hogy hogyan lehet bankszámlát nyitni, vagy elfogadtatni a külföldön szerzett jogosítványt.

Ami a posztok íróinak származását illeti, egy jelentős részük venezuelai, de találunk kolumbiaiakat, ecuadoriakat, argentinokat, chileieket, uruguayiakat, peruiakat és mexikóiakat egyaránt. A nyelv és a migráció élethelyzete a kapocs az óceán amerikai és európai partján élő latin-amerikaiak között, akik a nemzeti identitás háttérbe szorulása következtében immár nem peruiakként vagy salvadoriakként, hanem latin migránsként jelennek meg a fórumon. Ez a latin migráns közösség nem egy már létező kollektíva online megfelelője, hanem egy olyan új csoport, amely a cybertér petri-csészéjében tenyészik ki, és ahol a tagok közti kulturális különbségek elvesztik jelentőségüket. A gyökerekhez való kötődéssel, a nemzettudat kidomborításával és a transznacionális identitás felmutatásával – tehát a digitális diaszpórák értelmével és céljával – ellentétes jelenségről van szó. Nemzet és diaszpóra közti kötés helyett egy kontinens nyelvi közössége és ugyanennek a közösségnek egy emigráns csoportja között jön létre

kapcsolat a célból, hogy az előbbiek beléphessenek az európai latinok sorába. Kommunikációjuk célja tehát nem a származási helyhez való visszanyúlás, hanem egy attól való elszakadási kísérlet.

Még ha fel is bukkannak időnként személyes jellegű beszámolók, nem ezek adják a fórum gerincét. Ha egy pillantást vetünk a legolvasottabb témákra, azt látjuk, hogy a latin migránsok online közössége sokkal inkább olyan praktikus információk cseréje köré szerveződik, amelyek a migrációs folyamat lebonyolításában játszanak fontos szerepet. A 2006 és 2010 júniusa között megjelent legolvasottabb témák mintegy hetven-nyolcvan százaléka szólt valamilyen migrációval kapcsolatos, gyakorlati problémáról. A legtipikusabb, legtöbbször visszatérő címek a következők: „Meg van a spanyol állampolgárságom, hogyan tovább?", „Diplomahonosítás", „Mire van szükségem ahhoz, hogy Spanyolországban tanulhassak?", „Hogyan hozhatom magammal a feleségemet?", „Mennyibe kerül az élet Spanyolországban?", „A családegyesítésről" stb.

Ezen kérdések jellegéből és gyakran ismétlődő voltából tehát egy olyan, a tagok tekintetében magas fluktuációt mutató közösség rajzolódik ki előttünk, amely a migrációhoz elengedhetetlen információk szükségletére és cseréjére épül. A legvitatottabb témák sora viszont némileg árnyalja ezt a képet. Azon topikok nagy részének középpontjában ugyanis, amelyekhez 2006 és 2010 közepe között a legtöbb kommentet fűzték, a spanyolországi migráció szubjektív tapasztalata áll. Ilyenek például a „Spanyolország nem jó opció!", a „Spanyolországi tapasztalatom", a „Miért Madrid?" vagy a „Ne menjetek Spanyolországba, nem lesz jó vége!" című posztok. Tehát a fórum funkciója nem merül ki a praktikus kérdések megvitatásában, hanem a már migráltak személyes élményeinek megosztására is kiterjed.

Helyenként olyan témák is felbukkannak, amelyek nem kötődnek közvetlenül a migrációhoz. Ezek általában olyan felhasználóktól származnak, akik már megérkeztek Spanyolországba, és vagy a származási országok belpolitikájával (a többségük Chávez-szel és Evo Morales-szel), gasztronómiájával, sporteseményeivel vannak összefüggésben, vagy a rasszizmus témáját járják körül. Elenyésző számukat tekintve azonban nem változtatnak a fórum fentebb említett jellegén, és nem közelítik jelentősen a Me Quiero Ir oldalát a diaszpóra honlapokhoz.

A portálon kínált társadalmi tőke latinok migrációjában betöltött szerepe világosabbá válik, ha a posztokat összehasonlítjuk az expatriótáknak címzett átfogó portálok közösségi menüpontjainak hozzászólásaival – mint amilyeneket például a justlanded.com spanyolországi fórumán olvashatunk. A Just Landed felhasználói ugyanis nem annyira a konkrét migrációs processzussal, hanem az ország kulturális sajátosságaival, különböző nyelvtanulási lehetőségekkel, turisztikai látványosságokkal, valamint lakásbérléssel és ingatlanvásárlással kapcsolatban kérnek egymástól információt. Ez nem azt jelenti, hogy az ő esetükben ne lenne fontos a migrációs ipari honlap keretein belül létrejövő kapcsolati tőke-áramlás, csupán azt, hogy szerepe kevésbé releváns az emigrációt megelőző döntéshozásban és lépéseinek megvalósulásában, mint a mequieoir.com látogatói esetében.

Természetesen nehéz pontosan meghatározni a valószínűségét annak, hogy a fórumon megjelenő információk és szubjektív élménybeszámolók mennyire befolyásolják a Me Quiero Ir oldalán tájékozódó leendő migránsokat. Hogy a Spanyolországról írt kritikák

hány százalékukat tántorítják el, illetve a könnyen elérhető információ és a migrációs tapasztalatban osztozó közösséghez tartozás érzése a felhasználók mekkora hányadának emigrációját segíti elő. De kutatásomnak nem is az volt a célja, hogy ennek valószínűségét számszerűsítse, hanem pusztán az, hogy felhívja a figyelmet egy olyan új, a migrációs ipar internetes megjelenése következtében kialakult jelenségre, amely bővíti az emigrációhoz vezető döntéshozásban szerepet játszó, lehetséges tényezők sorát.

Azt a feltételezést azonban talán mégis megengedhetjük maguknak, hogy a fórumon való részvétel inkább a migráció előmozdítása, mint annak ellenében hat. Ezt egyrészt azzal a már idézett kapcsolathálózati elmélettel támaszthatjuk alá, miszerint „azok az emberek, akik kivándorolt vagy korábbi migrációs tapasztalattal rendelkező személyekkel vannak kapcsolatban, olyan társadalmi tőkéhez férnek hozzá, amely jelentősen megnöveli annak valószínűségét, hogy ők maguk is a migrációt válasszák”.[62] E teória fényében tehát a fórum, amely azon latin-amerikaiaknak nyújt információt, akik valószínűleg nem rendelkeznek rokoni vagy baráti kapcsolatokkal a fogadó országban, igen is a mobilitást támogató tényezőként jelenik meg.

Ami a Spanyolországot illető kritikákat és a gazdasági krízissel kapcsolatban közzétett tényeket illeti, ezekre sok fórumozó azt a választ adja, hogy annyira biztos nem lehet rossz a helyzet, mint Venezuelában, Ecuadorban vagy Argentínában. Tehát ha a felhasználók zöme nem egy politikailag és gazdaságilag instabil régióból származna, a fórumon vitára bocsátott negatívumoknak valószínűleg nagyobb lenne az elrettentő ereje, mint a potenciális latin-amerikai migránsok körében.

Ebben a fejezetben tehát azt vizsgáltam, hogy hogyan működik a gyakorlatban az online migrációs iparnak az a stratégiája, mely lehetővé teszi, hogy a bevándorlók internetes közösségeken keresztül tegyenek szert a migrációjukhoz szükséges társadalmi tőkére.

Amint az előző fejezet konklúziójában már megjegyeztem, a migrációs portálok jellege a mobilitás kontextusához mérten változik, és ugyanezt figyelhettük meg a latin-amerikaiak valamint az expatrióták spanyolországi migrációjával kapcsolatos fórumok vizsgálata során is. A latin migránsok származási országaiban tapasztalható push-tényezők következtében ez a csoport sokkal jobban rá van szorulva a migrációra mint életkörülményeik javítására alkalmas opcióra, ugyanakkor sokkal több jogi és anyagi nehézséggel kell szembenézniük a migrációs processzus során mint mondjuk az Unió más tagországaiból Spanyolországba telepedő személyeknek. Mindezen tényezők felértékelik az információt és a kapcsolati tőkéből származó egyéb előnyöket, melynek következtében a mequieroir.com fóruma egy kimondottan népszerű migrációs ipari szolgáltatásnak és a latin mobilitás egyik újdonsült faktorának tekinthető.

[62] Gödri, Irén: Migráció a kapcsolatok hálójában. A kapcsolati tőke és a kapcsolathálók jelenléte és szerepe az ezredvégi magyarországi bevándorlásban (Tézisgyűjtemény az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karának Szociológia Doktori Iskolájába benyújtott Ph.D. értekezéshez). 12.

Összefoglalás

Tanulmányomban arra tettem kísérletet, hogy bemutassak egy olyan, a migrációs mozgások egyik lehetséges tényezőjévé váló jelenséget, amely az Interneten, azon belül is a bevándorlásból profitáló vállalkozások online megjelenésének köszönhetően született. A *kapcsolati tőke mint migrációs ipari termék* stratégia arra hívja fel a figyelmet, hogy az információs társadalomban a mobilitást befolyásoló faktorok száma és jellege a technológia fejlődésével párhuzamosan gyarapodik és változik.

Az első fejezetben, ahol a bevándorlás és az információs és kommunikációs technológia viszonyával kapcsolatban eddig született legfontosabb fogalmakat és elméleteket vettem szemügyre, arra igyekeztem rávilágítani hogy migráció és IKT összefonódásának vizsgálata miért releváns az aktuális migrációs tendenciák elemzése szempontjából.

A kontextus és e relatíve új kutatási terület ismertetését követően azt vizsgáltam, hogy a migrációs mozgások egyik motorját jelentő ipar miképpen változik, illetve milyen új formái látnak napvilágot az információs és kommunikációs technológia térnyerése következtében. Itt egyrészt azt láttuk, hogy a profitszerzés végett egyre több migránsoknak szóló szolgáltatás és termék jelenik meg az Interneten, másrészt pedig hogy az ipar új, online szolgáltatásai az egyes migrációs mozgások függvényében eltérő jelleget öltenek.

Az újonnan születő termékek egyike a harmadik fejezetben vizsgált társadalmi tőke, amelyet az online migrációs ipari vállalkozások olyan webes alkalmazások révén nyújtanak a migránsoknak mint a fórumok vagy a közösségi oldalak. Amint a latin-amerikai migránsoknak szóló mequieroir.com oldal spanyolországi bevándorlással kapcsolatos fórumán láttuk, ezen szolgáltatás típusnak köszönhetően a migránsok olyan információkra tehetnek szert, amelyek segítséget nyújtanak a bevándorlási processzus lebonyolításában – és így végső soron megkönnyítik magát a migrációt.

Felhasznált irodalom

Alonso, Andoni, Oiarzabal, Pedro J.: The Immigrant Worlds' Digital Harbors: An Introduction. In: Andoni Alonso – Pedro J. Oiarzabal (eds.): *Diasporas in the New Media Age. Identity, Politics and Community.* 1-15. Reno: University of Nevada Press, 2010.

Anderson, Benedict: *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism.* London/New York: Verso/New Left Books, 1983.

Anuario estadístico de inmigración. Madrid, 2009. http://extranjeros.mtin.es/es/InformacionEstadistica/Anuarios/Anuario2009.html

Aparicio, Rosa, Tornos, Andres: *Las redes sociales de los inmigrantes extranjeros en España. Un estudio sobre el terreno.* Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Subdirección General de Información Administrativa y Publicaciones, 2005.

Armstrong, Arthur, Hagel, John: The Real Value of Online Communities. In: Lesser, Erick L., Fontaine, Michael A., Slusher, Jason A. (eds.): *Knowledge and Communities.* 85-98. Woburn: Butterworth-Heinemann, 2000.

Borkert, Maren, Cingolani, Pietro, Premazzi, Viviana: The State of the Art of Research in the EU on the Take up and Use of ICT by Immigrants and Ethnic Minorities. *Joint Research Center Technical Note,* 2009 JRC53398. http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC53398.pdf

Castells, Manuel: *La Galaxia Internet.* Barcelona: Plaza & Janés Editores, 2001.

Castells, Manuel: Informationalism, networks and the network society: a theoretical blueprint. In: Manuel Castells (ed.): *The network society: a cross-cultural perspective.* 3-45. Cheltenham/Northampton: Edward Elgar, 2004.

Castles, Stephen: International Migration at the Beginning of the Twenty-First Century. Global Trends and Issues. *International Social Sciences Journal,* 2000 Vol. 52, No. 165. 269-281.

Castles, Stephen, Miller, Mark J.: *The Age of Migration*. *International Population Movements in the Modern World*. New York/London: The Guilford Press, 2009.

Clifford, James: Diasporas. *Cultural Anthropology,* 1994 Vol. 9, No. 3. 302-338.

De Majo, Beatriz: Premiado Mequieroir.com. *El Nacional,* December 21, 2001. http://www.mequieroir.com/pdf/mqi_elnacional_211201.pdf

Demiralp, Berna: The Impact of Information on Migration Outcomes. *MPRA Paper,* 2009 No. 16121. http://mpra.ub.uni-muenchen.de/16121/

Diminescu, Dana, Jacomy, Mathieu, Renault, Matthieu: Study on Social Computing and Immigrants and Ethnic Minorities: Usage Trends and Implications. *Joint Research Center Technical Note, 2010 JRC55033.* ftp://ftp.jrc.es/pub/EURdoc/JRC55033.pdf

Elrick, Tim: Networks and their Influence on Migration Policy. Conclusions from the Romanian-Spanish Migration Space. *focusMigration,* 2008/11. 3-8.

http://www.focus-migration.de/typo3_upload/groups/3/focus_Migration_Publikationen/Kurzdossiers/PB11_Migration_networks.pdf

González Martínez, Elisabet: The Role of Information in Contemporary Migration. More Sources but Less Informed. *UOC online working paper,* 2008 WP08-005. http://www.uoc.edu/in3/dt/eng/wp08005_gonzalez.pdf

Gödri, Irén: Migráció a kapcsolatok hálójában. A kapcsolati tőke és a kapcsolathálók jelenléte és szerepe az ezredvégi magyarországi bevándorlásban (Tézisgyűjtemény az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karának Szociológia Doktori Iskolájába benyújtott Ph.D. értekezéshez). Budapest, 2008. http://doktori.tatk.elte.hu/2009_Godri_tezisek.pdf

Gualdoni, Fernando: Los balseros del aires. Miles de venezolanos huyen del país ante la inseguridad y la incertidumbre política. *Elpais.com,* July 24, 2007. http://www.elpais.com/articulo/internacional/balseros/aire/elpepuint/20070724elpepiint_4/Tes

Hamel, Jean-Yves: Information and Communication Technologies and Migration. *MPRA Paper,* 2009 No. 19175. http://mpra.ub.uni-muenchen.de/19175/1/MPRA_paper_19175.pdf

Hernandez-León, Ruben: The Migration Industry in the Mexico-U.S. Migratory System. *Online Working Paper Series, California Center for Population Research, UC Los Angeles,* 2005 CCPR-049-05. http://escholarship.org/uc/item/3hg44330

Koslowski, Rey: Information Technology, Migration and Border Control (Prepared for presentation at the Institute for Government Studies, University of California, Berkeley). Berkeley, 2002. http://74.125.155.132/scholar?q=cache:rZSHdov0p1sJ:scholar.google.com/+Information+Technology,+Migration+and+Border+Control.+Institute+for+Government+Studies,+University+of+California,+Berkeley,&hl=hu&as_sdt=0&as_vis=1

Online Communities and Their Impact on Business: Ignore at Your Peril. Los Gatos, 2008. http://rubiconconsulting.com/downloads/whitepapers/Rubicon-web-community.pdf

Peixoto, Joao: A Socio-political view of International Migration from Latin America and the Caribbean: the Case of Europe (Prepared for the expert group meeting on international migration and development in Latin America and the Caribbean of the Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat). Mexico City, *2005*. http://157.150.195.10/esa/population/meetings/IttMigLAC/P07_JPeixoto.pdf

Ros, Adela, González, Elisabet, Marín, Antoni, Sow, Papa: Migration and information flows. A new lens for the study of contemporary international migration. *UOC online working paper, Working Paper Series,* 2007 WP07-001. http://openaccess.uoc.edu/webapps/o2/bitstream/10609/1433/1/ROS_WP07-002_Migration.pdf

Ros, Adela: Interconnected Immigrants in the Information Society. In: Andoni Alonso – Pedro J. Oiarzabal (eds.): *Diasporas in the New Media Age. Identity, Politics and Community.* 19-38. Reno: University of Nevada Press, 2010.

Schapendonk, Joris, Van Moppes, David: Migration and Information. Images of Europe, Migration Encouraging Factors and En Route Information Sharing. *Working Papers Migration and Development Series,* 2007 Report No. 16. http://socgeo.ruhosting.nl/html/files/migration/migration16.pdf

Scholes, Robert J.: The "Mail-order Bride" Industry and Its Impact on U.S. Immigration. *Immigration Review,* 1997/28. 7-10. http://www.uscis.gov/files/article/MobRept_AppendixA.pdf

Sinke, Suzanne: Migration for Labor, Migration for Love: Marriage and FamilyFormation across Borders. *OAH Magazine of History,* 1999/14. 17-21.

Small Carmona, Andrea: Venezolanos que se van al exterior: Quedarme aquí es no avanzar. *El Nacional,* June 23, 2010. http://el-nacional.com/www/site/p_contenido.php?q=nodo/142649/Comunidad/Venezolanos-que-se-van-al-exterior:-Quedarme-aqu%C3%AD-es-no-avanzar

Survey of Cross-cultural Marriage and Divorce. Results and Findings. 2008. http://www.goodwife.com/download/Survey_Presentation.pdf

Transborder Immigrant Tool. Mexico/U.S. Border Disturbance Art Project. California, 2007. http://bang.calit2.net/xborderblog/?page_id=11

(**Első közlés:** *Fold-resz,* IV. evfolyam, 1. szam, 5–34. pp. In: http://www.foldresz.hu/sites/default/files/Foldresz2011-1-Barsi.pdf)